

KOVÁCS PÉTER*

A RÓMAI STATÚTUM ÉS A NEM RÉSZES ÁLLAMOK

<https://doi.org/10.51783/ajt.2022.4.05>

A tanulmány a Nemzetközi Büntetőbíróság bírói és főügyészi joggyakorlatát áttekintve mutatja be, hogy a Római Statútum nem részes államait érintő ügyekben 2002 és 2022 között milyen döntések születtek, például a részes államot és nem részes államot földrajzilag egyaránt közvetlenül érintő helyzet esetén vagy a Római Statútumból kilépő állam esetében, illetve a személyi elv alapján. A tanulmány érinti az ún. 'Iszlám állam' harcosai feletti joghatóság tekintetében elvégzett főügyészi elemzést, valamint a szakadár területi alakulatok által elkövetett bűncselekmények miatti eljárásokat, továbbá áttekinti a nem részes államok együttműködését az ICC-vel, ami esetenként jóval pragmatikusabban alakul, mint ahogyan az a politikai közönség számára tett nyilatkozatokban, nagy visszhangot kiváltó sajtótudósításokban megjelenik.

1. A RÓMAI STATÚTUM ÉS A JOGHATÓSÁGI KOORDINÁTÁK

Mint ismeretes, a Nemzetközi Büntetőbíróságot (International Criminal Court, ICC) létrehozó – és Magyarországon több mint húsz éve (!) kihirdetésére váró¹ – Római

* DSc, egyetemi tanár, kutatóprofesszor, PPKE ÁJK, 1088 Budapest, Szentkirályi u. 28–30.; a hágai Nemzetközi Büntetőbíróság (International Criminal Court) bírója. E-mail: profpeterkovacs@hotmail.com. A tanulmányt a szerző kutatói minőségében készítette, és az nem tekinthető a Nemzetközi Büntetőbíróság hivatalos álláspontjának.

¹ A magyar kormány a Nemzetközi Büntetőbíróság (International Criminal Court [ICC]) Római Statútumát 1999. január 15-én aláírta, majd az Országgyűlés azt 2001. november 6-án ratifikálta (72/2001. (XI. 7.) OGY határozat a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának megerősítéséről). A ratifikációs okmányt 2001. november 30-án adták át Hágában. Magyarországon azonban a Nemzetközi Bíróság Római Statútumának törvényi kihirdetése – többszöri próbálkozás ellenére – érthetetlen okból – megakadt. A kihirdetés elmaradásának érthetlenségére nézve lásd e sorok írójától: Kovács Péter: „Kátyúba ragadt-e a szekér? (Avagy menthető-e a Nemzetközi Büntetőbíróság római statútuma kihirdetésének elmaradása és magyarázható-e annak hazai hányattatása? Alternatív javaslatok a megoldás irányába...)” *Iustum, Aequum, Salutare* 2015/2. 61–81.; Kovács Péter: „Miért nincs még kihirdetve a Római Statútum? Gondolatok a Római Statútum és az Alaptörvény összeegyeztethetőségének egyszerűségéről” *Állam- és Jogtudomány* 2019/1. 69–90.; Kovács Péter: „A humanitárius nemzetközi jog fejlesztésének és megsértése szankcionálásának összefüggései Herczegh Géza írásai alapján, a Római Statútumra történő kitekintéssel” in: BÉLI Gábor [et al.] (szerk.): *Emlékkötet Herczegh Géza születésének 90. évfordulója alkalmából* (Pécs: Publikon Kiadó 2018) 65–84.

Statútum² alapvetően három pillérre telepítette az ICC joghatóságát.³ Az első pillér a részes állami mivolta tekintettel beálló joghatóság, ami akár az elkövetés helye alapján (*ratione loci*), akár az elkövető állampolgársága alapján (*ratione personae*) biztosítja a jogi alapot a nemzetközi büntető joghatóság gyakorlásához.⁴ A második pillér a Biztonsági Tanácsnak az ENSZ Alapokmány VII. fejezete szerinti eljárásban hozott határozatával történő indítványozása, amely akár részes, akár nem részes állam tekintetében gyakorolható.⁵ A harmadik pillér a nem részes állam joghatósági elismerő nyilatkozata, ami az ő területén elkövetett, illetve az ő állampolgárai által elkövetett bűncselekmények tekintetében tudja beállítani a joghatóságot.⁶

A római diplomáciai konferencián az igen aktív és az intézmény felállítása iránt elkötelezett Clinton-adminisztrációhoz tartozó amerikai delegáció nem tudta keresztülvinni azt javaslatát, hogy nem részes állam katonai erői esetén az első pillér *ratione*

² A kihirdetés elmaradása miatt hivatalos magyar fordítás sincs, a hazai nemzetközijogász közönség így a Trócsányi László igazságügy-minisztersége idején benyújtott kihirdetési előterjesztés mellékletében foglalt magyar fordítást használja. (*T/10722. sz. törvényjavaslat a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának és a Statútum 8. cikkére vonatkozó kampaljai módosításának kihirdetéséről*, www.parlament.hu/irom40/10722/10722.pdf.) Az általam idézett cikkek magyar szövege is ebből a dokumentumból való.

³ Az ICC-re vonatkozó, impozáns magyar szakirodalomból lásd pl. ÁDÁNY Tamás: *A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága* (Budapest: Pázmány Press 2014); HOFFMANN Tamás: „Az emberiség elleni bűncselekmények nemzetközi és magyar jogi szabályozása” *Állam- és Jogtudomány* 2017/1. 29–55.

⁴ Lásd a *T/10722. sz. törvényjavaslat* (2. lj.) 12. cikk 1. bekezdését és a 2. bekezdésének a) és b) pontját (2. lj.) 108–109. „12. cikk

A joghatóság gyakorlásának előfeltételei

1. Az az Állam, amelyik a jelen Statútum Részesévé válik, egyúttal elfogadja a Bíróság joghatóságát az 5. cikkben írt bűncselekmények tekintetében.

2. A 13. cikk (a) vagy (c) pontja szerinti esetekben a Bíróság akkor gyakorolhatja joghatóságát, ha a követező Államok közül egy vagy több Részese a jelen Statútumnak, vagy elfogadta a Bíróság joghatóságát a 3. bekezdésnek megfelelően:

(a) Az az Állam, amelynek a területén a kérdéses cselekmény történt, vagy ha a bűncselekményt hajó vagy légi jármű fedélzetén követték el, a hajó lobogója vagy a légi jármű lajstromozása szerinti Állam;

(b) Az az Állam, amelynek a bűncselekmény elkövetésével vádolt személy az állampolgára.

3. Ha Bíróság joghatóságának olyan Állam általi elfogadása szükséges a 2. bekezdés szerinti célból, amely a jelen Statútumban nem részes állam, az adott Állam a hivatalvezetőhöz benyújtott nyilatkozáttal elfogadhatja az adott bűncselekmény tekintetében a Bíróság joghatóságát. Az elfogadó Állam késedelem és kivétel nélkül a IX. Fejezetben meghatározottak szerint együttműködik a Bírósággal. 13. cikk

A joghatóság gyakorlása

A Bíróság joghatóságát egy, az 5. cikkben meghatározott bűncselekmény tekintetében a jelen Statútum rendelkezései szerint akkor gyakorolhatja, ha:

(a) a részes állam a 14. cikknek megfelelően a főügyész elé utalja azt az esetet, amellyel kapcsolatban feltehető, hogy egy vagy több ilyen bűncselekményt elkövettek;

(b) a Biztonsági Tanács az Egyesült Nemzetek Alapokmánya VII. Fejezetének megfelelően eljárva a főügyész elé utalja azt az esetet, amellyel kapcsolatban feltehető, hogy egy vagy több ilyen bűncselekményt elkövettek; vagy

(c) a főügyész indított nyomozást ilyen bűncselekmény miatt a 15. cikk értelmében.”

⁵ Lásd a *T/10722. sz. törvényjavaslat* (2. lj.) 13. cikk b) pontját.

⁶ Lásd a *T/10722. sz. törvényjavaslat* (2. lj.) 12. cikk 3. bekezdését.

loci szerinti joghatóság is csak akkor álljon be, ha ahhoz a harmadik pillér logikájához hasonlóan a *ratione personae* érintett nem részes állam is hozzájárul.

Bár több kormánydelegáció titokban drukkolt ennek a javaslatnak, azt a konferencián leszavazták, részben abból a megfontolásból, hogy ily módon egy nem részes állam gyakorlatilag bármikor megvétózhatná a fegyveres erői elleni eljárásokat, részben pedig jogi megfontolásból: ha az ICC joghatósága alapvetően a részes államok hatáskörtranszferén alapul, akkor az ICC miért ne gyakorolhatná azokat a hatásköröket, amelyeket otthon az adott állam eleve gyakorolhat, adott esetben a külföldiekkel szemben is, elvben függetlenül attól, hogy a másik államnak ez tetszik-e vagy sem.

Ugyanakkor azonban az agresszió definícióját a Római Statútumba beemelő kampalai kiegészítés – amelynek 2022 nyarán 43 állam, azaz a Római Statútum részes államainak egyharmada részese – e bűncselekmény vonatkozásában nem a vagylagos („akár/akár”) hanem a konjunktív („és”) megközelítés filozófiáját követi. Azaz az agresszió bűncselekménye tekintetében akkor rendelkezik az ICC joghatósággal, ha a cselekményt a kampalai módosításban is részes állam területén, a kampalai módosításban részes állam hadereje követte el.⁷ Igaz, a Biztonsági Tanács itt is megkapta a jogot, hogy akár részes, akár nem részes állam vonatkozásában vizsgálati előterjesztést tegyen, de a politikai realizmus és a világszervezet történelmének ismerete azt diktálja, hogy ezt alapvetően a rendszer logikai zártsága bizonyítékként kezeljük, és nem pedig úgy, mintha magától értetődő bizonyosság lenne, hogy ha valahol agresszió történik, akkor a Biztonsági Tanács azonnal lép, és leteszi a vizsgálati előterjesztést a főügyész asztalára.

Visszatérve az ICC joghatósága alá tartozó egyéb bűncselekmények, azaz a népi-irtás, emberiség elleni/emberiesség elleni bűncselekmények és háborús bűncselekmények kérdéséhez, azon kell elgondolkodnunk, hogy az „akár/akár” megközelítéssel alapuló rendszer valóban gyökeresen felforgatja-e a nemzetközi jog szabályait, és kihívást jelent-e a „*pacta tertiis, nec nocent, nec pro sunt*” elvvel szemben, vagy pedig összeegyeztethető azzal.

Az állam a szuverenitáshoz kötődő területi főhatalom alapján eleve vitathatatlan büntető joghatósággal bír az ott elkövetett cselekmények elkövetői felett – itt most tegyük félre a diplomáciai és hasonló mentességek kérdését, kivételeket és a hazai felelősségre vonás elvárását – függetlenül attól, hogy a másik államnak tetszik-e az,

⁷ Lásd a Római Statútum 8bis és 15bis és 15ter cikkeinek szövegét. Mivel a magyar állam nem részese a kampalai módosításoknak (5. határozat, [treaties.un.org/doc/Treaties/2010/10/20101011%2005-46%20PM/CN.533.2010.pdf](https://www.treaties.un.org/doc/Treaties/2010/10/20101011%2005-46%20PM/CN.533.2010.pdf); 6. határozat [treaties.un.org/doc/Treaties/2010/06/20100611%2005-56%20PM/CN.651.2010.pdf](https://www.treaties.un.org/doc/Treaties/2010/06/20100611%2005-56%20PM/CN.651.2010.pdf)), így az említett Trócsányi-előterjesztés ezek tekintetében nem adott magyar fordítást. Lásd még a Római Statútumnak a módosításokra vonatkozó 121. cikk 5. bekezdését, [treaties.un.org/doc/Treaties/1998/07/19980717%2006-33%20PM/Ch_XVIII_10p.pdf](https://www.treaties.un.org/doc/Treaties/1998/07/19980717%2006-33%20PM/Ch_XVIII_10p.pdf). „121. cikk
Módosítások [...]

5. 5. A jelen Statútum 5., 6., 7. és 8. cikkének módosítása a módosítást elfogadó Részes Államokra nézve egy évvel a megerősítő vagy elfogadó okirat letétbehelyezése után lép hatályba. A módosításhoz hozzá nem járuló Részes Állam tekintetében a Bíróság nem gyakorolhatja joghatóságát a módosítással érintett bűncselekmény tekintetében, ha azt az adott Részes Állam állampolgárai, vagy annak területén követték el.”

hogy az előbbi állam területén elkövetett emberölés és egyéb súlyos bűncselekmények vagy akár csak egy banális közlekedési bűncselekmény esetén az ő állampolgárát büntetőjogi szempontból felelősségre vonják. Ha mindez a jogállami szabályok betartásával történik, úgy a *ratione personae* alapon érintett állam ezt kénytelen tudomásul venni, és legfeljebb a konzuli védelem vagy a büntetés végrehajtása átvételének intézményei alapján próbál segíteni saját állampolgárának. Az ICC-nek a véglegessé vált elvek szerinti felállításával mellett kiálló államok szerint, ha mindez így van az érintett államok saját belső jogában, akkor miért ne lehetne ugyanezt a büntetőjogi joghatósági transzfer révén az ICC javára is intézményesíteni.

A kérdés persze ennél jóval bonyolultabb, amelyben a politikai realitások, a kristálytisztá jogelvek és a nemzetközi jog alapvető működési elvei részben harmonizálnak, részben ütköznek egymással.⁸

Egyrészt tény, hogy az amerikai delegáció álláspontjának látható elutasítása után is részt vett a diplomáciai konferencia munkájában, jóllehet az „*amíg nincs mindenben megegyezés, addig semmiben sincs megegyezés*” elv fenntartásával. Másrészt pedig az is igaz, hogy nem minden jogalap nélkül vetődik fel a kérdés, hogy a már korábban is szemmel láthatóan jelentős többségi támogatást élvező álláspont szerződési véglegesítődése és a szerződések relatív hatályának elve, a *pacta tertiis nec nocent, nec pro sunt* elv milyen kapcsolatban állnak majd egymással, azaz a Római Statútumnak a diplomáciai konferencia utolsó hetében, az ICC felállításának fontosságát szinte egyhangúan hangsúlyozó, a korábban elmondottakat és az egymást sokban kizáró javaslatokat ismétlő zárónyilatkozatok után véglegesített szövege – amelyet az általános bizottság elnöke, a kanadai Philippe Kirsch és *ad hoc* munkacsoportja készített el – végül is milyen szabályokat statuál: olyanokat-e, amelyek csak a részes felek viszonylatában, azaz *inter partes* érvényesülnek, vagy olyanokat, amelyek vagy amelyeknek egy bizonyos része *erga omnes* természetű is hordoz, a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény joggyakorlatára is figyelemmel? Vagy legalábbis egyes cikkeit illetően létező szokásjogi normák vagy általános elfogadottságnak örvendő bizonyos egyezmények ilyen-olyan cikkének pusztá felidézése, ismétlése?

Másrészt pedig amennyire igaz az, hogy a Római Statútum logikai rendszere zárt és az említett három pillér megfelel a nemzetközi jog alapvető szabályainak, ugyanannyira igaz az is, hogy az ENSZ megalapítása óta eltelt csaknem nyolc évtized tapasztalata igazolja, hogy a Biztonsági Tanács megtett és főleg meg nem tett lépései mögött ott rejlenek az állandó tagok önálló külpolitikai érdekeltségei is.

Ráadásul a Biztonsági Tanács által a szudáni és a líbiai helyzetre vonatkozó előterjesztésekből⁹ igazán csak egy ügy jutott el tárgyalási ügyszakba, az Abd al-Rah-

⁸ Lásd erről: BÉRES Nóra: „A Római Statútum alkalmazhatóságának kérdései és kihívásai harmadik államok esetén” *Fontes Iuris* 2019/3. 24–32., ojs3.mtak.hu/index.php/fontesiusuris/issue/download/686/2019.%20%C3%A9vi%203.%20sz%C3%A1m.

⁹ Az ICC és a Biztonsági Tanács kapcsolatrendszeréről lásd különösen: BÉRES Nóra: „Törésvonalak a nemzetközi elszámoltathatóság terén. A Nemzetközi Büntetőbíróság és az Afrikai Unió viszonya” *Állam- és Jogtudomány* 2019/1. 5–18.; BÉRES Nóra: *A Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetek legfontosabb jogi problémái* (Budapest: Mádl Ferenc Intézet 2021), <https://doi.org/10.47079/2021.bn.btnbb.5>.

man/Ali Kushayb ügy.¹⁰ A többi vagy az állami együttműködés hiánya, illetve akadályai (Al Bashir,¹¹ Szaif Al-Iszlám Kadhafi¹²) miatt nem haladt előre vagy az illető személy időközben bekövetkezett halála miatt (Moammar Kadhafi¹³, Al Werfalli¹⁴, Al Tuhami¹⁵) megállították.

Az önkéntes alávetési nyilatkozat római státútumbeli megfelelője pedig akkor tud előtérbe kerülni, ha az az adott államnak érdekében áll. Ez eddig jobbra olyankor valósult meg, ha az adott országban rendszerváltozás vagy ehhez fogható kormányzati hatalomváltás történt.

2. EGYÉB TERÜLETI JOGHATÓSÁGI LEHETŐSÉGEK – A BÍRÓI JOGGYAKORLAT EREDMÉNYEKÉNT

Az ICC joghatósága azonban a bírói joggyakorlat értelmében a fenti három alappilér mellett bizonyos egyéb tényállási „kombinációkban” is fennállhat.

2.1. A TERÜLETI ELV ÉRTELMEZÉSE A RÉSZES ÁLLAMOT ÉS NEM RÉSZES ÁLLAMOT IS FÖLDRAJZILAG KÖZVETLENÜL ÉRINTŐ HELYZET ESETÉN: A MIANMARBÓL BANGLADESBE KÉNYSZERÍTETT ROHINGYÁK PÉLDÁJA

A fent említett kombinációkra egy friss példa az egykori Burmában, mai hivatalos nevén Mianmarban élő „rohingyáknak” nevezett muzulmán vallású közösség sérelmére a főügyész szerint elkövetett bűncselekmények tekintetében kimondott joghatóság. A rohingyák egy része talán már korábban is ott élhetett, de a maiak zömének ősei a XVIII–XIX. században, a brit gyarmati uralom idején kerültek oda. Leegyszerűsítve azt mondhatnánk, hogy a mai rohingyák a brit uralom alatti burmai területen levő ültetvényekre hívott indiai vendégmunkásokként, valamint a brit birtokok cselédeként, házi szolgálóiként, alkalmazottjaiként betelepített családok leszármazottai.

Az indiai gyarmatok függetlenné válása során, mint ismeretes, a határok megvonása 1947-ben a többségi vallási hovatartozás alapján történt, a hindu területekből lett a mai India, míg a muzulmán területek alkották azt a Hinduszáni-félsziget két oldalára került Pakisztánt, amelyből egy véres polgárháború után, 1971-ben az egykori Kelet-Pakisztán Banglades néven független állammá vált. Mianmarban, az egykori Burmában – ami pedig szintén többnyelvű és többvallású országgént lett 1948-ban független – alapvetően a buddhista vallás követői vannak többség-

¹⁰ Lásd: www.icc-cpi.int/darfur/abd-al-rahman.

¹¹ Lásd: www.icc-cpi.int/darfur/albashir.

¹² Lásd: www.icc-cpi.int/libya/gaddafi.

¹³ Lásd: www.icc-cpi.int/libya/gaddafi.

¹⁴ Lásd: www.icc-cpi.int/libya/al-werfalli.

¹⁵ Lásd: www.icc-cpi.int/libya/khaled.

ben, és az ország irányításában pedig meghatározó szerepet játszik a *Tatmadaw* (kb. „honvédség”), akár katonai, akár választásokon alapuló polgári kormányzat van éppen hatalmon.

A döntően Mianmar nyugati partvidékén hosszan elnyúló Rakhine tagállamban élő rohingyák helyzete sohasem volt irigylésre méltó, a friss nemzetállami nacionalizmus tipikus jegyeként „legyűttmentezték”, a gyarmatosítók „csicskásainak” tekintették őket, és 1982-ben törvényben kimondták, hogy ők nem is mianmari állampolgárok, hanem csak az országban élő külföldiek. Az, hogy nekik nincs aktív állampolgárságuk másutt (se bangladesi, se semmilyen), nem jelentett gondot a jogalkotónak, sőt egy alkotmánymódosítás újabb, még nehezebben átjárható akadályt emelt.

A magukat jogfosztottnak tekintő rohingyák egy kisebb része szélsőséges mozgalmak fegyveres formációiban vélte megtalálni a megoldást, egy másik része pedig vagy abban bízott, hogy majd csak változik a helyzet, vagy amikor az életét kellett mentenie a terrorizmus elleni harcra hivatkozó *Tatmadaw* akciói elől, akkor a földrajzi realitásoknak megfelelően Bangladesbe, annak Cox Bazar elnevezésű tartományába, kisebb részben pedig Indiába menekült. A menekültek számát 2017–2018-ban mintegy 700–800 ezerre tették.

Ebben a nagyon leegyszerűsítve bemutatott helyzetben került sor arra, hogy a főügyész azzal a kérdéssel forduljon az egyik tárgyalás-előkészítő kamarához, hogy rendelkezik-e a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósággal azon az alapon, hogy bár a menekültek tulajdonképpen deportálás áldozatai, és jöllehet a cselekménysorozat java része a Római Statútumban nem részes Mianmarban zajlott le, ám egy eleme – ti. az államhatáron túla kényszerítés – azonban már Bangladesben valósult meg, ami pedig részes állam.¹⁶

A tárgyalás-előkészítő kamara miután áttekintette a nemzetközi büntetőjogi gyakorlatot, ideértve a nemzetközi büntető törvényszékek, valamint az államok joggyakorlatát, döntésében¹⁷ arra a következtetésre jutott, hogy elegendő a joghatóság fennállásához, ha akár csak egy tényállási elem is már részes állam területén történik.¹⁸ Ez a 7. cikk (1)(d) szövegét¹⁹ figyelembe véve az államhatár átlépése is lehet,

¹⁶ „4. The Prosecution seeks a ruling on the Court’s jurisdiction under article 12(2)(a) – specifically, to verify that the Court has territorial jurisdiction when persons are deported from the territory of a State which is not a party to the Statute directly into the territory of a State which is a party to the Statute.” Lásd: Prosecution’s Request for a Ruling on Jurisdiction under Article 19(3) of the Statute, ICC-RoC46(3)-01/18-1, www.icc-cpi.int/court-record/icc-roc463-01/18-1.

¹⁷ Decision on the „Prosecution’s Request for a Ruling on Jurisdiction under Article 19(3) of the Statute”, ICC-RoC46(3)-01/18-37, 2018. szeptember 6. (a továbbiakban: Rohingya tanácsadó vélemény, 2018), www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2018_04203.PDF.

¹⁸ „In the light of the foregoing, the Chamber is of the view that acts of deportation initiated in a State not Party to the Statute (through expulsion or other coercive acts) and completed in a State Party to the Statute (by virtue of victims crossing the border to a State) fall within the parameters of article 12(2)(a) of the Statute. It follows that, in the circumstances identified in the Request, the Court has jurisdiction over the alleged deportation of members of the Rohingya people from Myanmar to Bangladesh, provided that such allegations are established to the required threshold. This conclusion is without prejudice to subsequent findings on jurisdiction at a later stage of the proceedings.” – Rohingya tanácsadó vélemény (18. lj.)73. § 42.

¹⁹ Lásd: 7 (1) (...) (d) „a lakosság áttelepítése vagy erőszakos elhurcolása”, treaties.un.org/doc/Treaties/1998/07/19980717%2006-33%20PM/Ch_XVIII_10p.pdf.

és eleve ez az a tényező, amelynek alapján fogalmilag elhatárolható egymástól e pont két alapesete (ti. a lakosság áttelepítése vagy erőszakos elhurcolása). Előbbi országok között, utóbbi az országon belül történő kényszercelekményt jelent.²⁰

A kérdés eldöntésében nagy szerepet kapott a Bűncselekmények tényállási elemei c., a részes államok Közgyűlése által elfogadott, nem szerződési természetű, mégis meghatározó fontosságú dokumentum²¹, amelynek a 7. cikk (1)(d) pontjára vonatkozó meghatározása²² és abban is a „másik államba vagy másik településre” („*to another State or another location*”) fordulat és abban is a „vagy” („*or*”) kötőszó.

Ráadásul ugyanebben a tanácsadó véleményre emlékeztető döntésében arra is rámutatott a Nemzetközi Büntetőbíróság, hogy amennyiben a fentiek szerint egy tényállási elemnek valamely részes államhoz kötődése alapján megáll az ICC joghatósága – az alkotmánybírói szakzsargonban használt „szoros összefüggés elvére” emlékeztetően – úgy a joghatóság egyéb bűncselekmények vonatkozásában is megáll.²³ Erre az adott eset vonatkozásában a tárgyalás-előkészítő kamara a 7 (1) h²⁴ és a 7(1) k²⁵ cikkeket említette, azaz az *üldöztetést* és az *egyéb emberiség elleni*

²⁰ Lásd a határozat VI. fejezetét, az 50–73. §-okat, www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2018_04203.PDF.

²¹ A dokumentum sajátos jogi természetéről lásd: Péter Kovács: „Erreurs ou métamorphoses autour de la personnalité juridique et des sources dans le droit international? (A propos des tribunaux internationaux en nombre grandissant...)” in Péter Kovács (szerk.): *Le droit international au tournant du millénaire – l’approche hongroise; International Law at the turn of the millennium – the Hungarian approach* (Budapest: Pázmány Péter Catholic University 2000) 96–115.

²² „Article 7 (1) (d) Crime against humanity of deportation or forcible transfer of population Elements:

1. The perpetrator deported or forcibly transferred, without grounds permitted under international law, one or more persons to another State or location, by expulsion or other coercive acts.

2. Such person or persons were lawfully present in the area from which they were so deported or transferred.

3. The perpetrator was aware of the factual circumstances that established the lawfulness of such presence.

4. The conduct was committed as part of a widespread or systematic attack directed against a civilian population.

5. The perpetrator knew that the conduct was part of or intended the conduct to be part of a widespread or

systematic attack directed against a civilian population.” – Lásd: www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf.

²³ „The Chamber considers it appropriate to emphasise that the rationale of its determination as to the Court’s jurisdiction in relation to the crime of deportation may apply to other crimes within the jurisdiction of the Court as well. If it were established that at least an element of another crime within the jurisdiction of the Court or part of such a crime is committed on the territory of a State Party, the Court might assert jurisdiction pursuant to article 12(2)(a) of the Statute.” – Rohingya tanácsadó vélemény (17. lj.) 74. §, 42.

²⁴ Lásd: 7 (1) (h): „bármely meghatározható csoport vagy közösség üldözése politikai, faji, nemzeti, etnikai, kulturális, vallási, a 3. bekezdésben meghatározott nemi, vagy más, a nemzetközi jog által egyetemesen tiltott egyéb ismérv alapján, a jelen bekezdésben írt bármely cselekménnyel, vagy a Bíróság joghatósága alá tartozó bármely más bűncselekménnyel kapcsolatban”. – <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>.

²⁵ Lásd: 7 (1) (k): „más, hasonló jellegű, szándékosan jelentős szenvedést, vagy a testi épség vagy a testi vagy a lelki egészség elleni súlyos sérelmet okozó embertelen cselekmények.” – <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>.

(*emberiesség elleni*) *bűncselekményt*.²⁶ (Utóbbit a lakóhelytől, szülőföldtől való kikényszerített elválásra és a hazatérés ellehetetlenítésére tekintettel említette a tárgyalás-előkészítő kamara.)

Nem sokkal ezt követően a főügyész a mianmari helyzetet érintő nyomozás engedélyezésére irányuló előterjesztést nyújtott be, amelynek az arra kijelölt tárgyalás-előkészítő kamara helyt adott²⁷, és egy összehasonlító jogi áttekintést és a meglévő nemzeti büntető joghatóságnak az ICC-re való részbeni átruházását említve megismételte az 'egy tényállási elem részes államhoz kötődése is elegendő' tételt.²⁸

2.2. A ROHINGYA-TÉZIS EXTRAPOLÁLÁSÁNAK SIKERTELEN KÍSÉRLETE: A KÍNAI UJGUROK HELYZETE

Nem sokkal ezt követően a főügyész olyan beadványt kapott, amely a kínai ujgurok helyzetét népirtásnak értékelte az „átnevelő táborokban” állítólag alkalmazott kényszersterilizálásra tekintettel. Emellett emberölést, kínzást, üldözést és egyéb emberiség elleni bűncselekményeket is felrótt a beadvány. Kína nem részes állama a Római Statútumnak, azonban a beadvány kapcsoló elvként arra utalt, hogy két részes államból, jelesül Tadzsikisztánból és Kambodzsából vagy az ottani hatóságok toloncoltak haza ujgur menekülteket (és ezt deportálásnak minősítette a beadvány), vagy pedig hallgatólagosan hozzájárultak ahhoz, hogy területükről a kínai titkosszolgálatok hazaraboljanak menekült ujgur ellenzékiet.

A főügyész azonban úgy értékelte, hogy ugyan emberi jogi és nemzetközi jogi szempontból valóban aggodalomra ad okot az, ahogyan az érintett személyek visszakérültek Kínába, azonban a beadványban említett népirtás, illetve egyéb emberiség elleni/emberiesség elleni bűncselekmények összes tényállási eleme az állítólagos sterilizáció, a kivégzés, bebörtönzés esetében mind kínai területen valósult meg. Így *ratione loci* nincs joghatósága a cselekmények felett, és a joghatóságnak alapot adó egyéb lehetséges feltételek sem teljesülnek.²⁹

2.3. A FÜLÖP-SZIGETEKI HALÁSZOK KÍNAI AKADÁLYOZTATÁSÁNAK ÜGYE

Egy 2019-es beadvány üldözésként és egyéb emberiesség elleni bűncselekményekként értékelte a Fülöp-szigeteki halászok tevékenységének akadályozását, részben

²⁶ Rohingya tanácsadó vélemény (17. lj.) 74–77. § 42–44., www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2018_04203.PDF.

²⁷ Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorisation of an Investigation into the Situation in the People's Republic of Bangladesh/Republic of the Union of Myanmar, ICC-01/19-27, 2019. november 14. (a továbbiakban: Rohingya nyomozást engedélyező határozat, 2019), www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_06955.PDF.

²⁸ Rohingya nyomozást engedélyező határozat (27. lj.) 54–62. § 24–28.

²⁹ Report on Preliminary Examination Activities (2020), Office of The Prosecutor 70-76. § 18–20, Hága, 2020. december 14. www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/2020-PE/2020-pe-report-eng.pdf.

a Spratly-szigetek és a Scarborough zátony környékén, részben pedig e csendes-óceáni vízterületeken (az ún. Dél-kínai tengeren) emelt mesterséges szigetek körzetében, ami Manila álláspontja szerint a Montego Bay tengerjogi egyezmény értelmében a Fülöp-szigeteki kizárólagos gazdasági övezet része.

A főügyész a beadványt viszonylag hosszasan elemezte, de alapvetően azon az alapon utasította vissza, hogy a Római Statútum *ratione loci* alapon érvényesülő joghatósága „az állam szuverenitása alatt álló terület” vonatkozásában értendő, az egyéb, hasznosítási, kizárólagos kiaknázási stb. jogosítványok ezzel nem azonosíthatók.³⁰

2.4. A RATIONE LOCI ÉS RATIONE TEMPORIS ELVEK KOMBINÁCIÓJA A RÓMAI STATÚTUMBÓL KILÉPŐ ÁLLAM ESETÉBEN: A FÜLÖP-SZIGETEKI HELYZET AZ ÚN. „DROGHÁBORÚ” SORÁN ELKÖVETETT CSELEKMÉNYEK TEKINTETÉBEN

Ha a részes állam nem részes állammá válik, azaz kilép a Római Statútumból, úgy a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága annak függvényében elemzendő, hogy a vizsgálat, a nyomozás vagy a vád tárgyává tett cselekményt *ratione temporis* a részes államiság idején követték-e el vagy később. A Nemzetközi Büntetőbíróság ezzel a kérdéssel a Fülöp-szigeteki helyzet kapcsán találkozott, ahol – az ICC főügyészének álláspontja szerint – a kábítószer-kereskedelem elleni harc keretei között úgymond a „menekülés közben lelőtt”, „rendőri önvédelem során lelőtt”, „rendőri akció során életét veszített” személyek száma megdöbbentő méreteket öltött³¹. Az előzetes információgyűjtés (*preliminary examination*) alatt azonban a Fülöp-szigetek kilépett a Római Statútumból.

Az ICC egyik tárgyalás-előkészítő kamarájától így a főügyész – a *proprio motu* kezdeményezés keretei között – olyan időterminus tekintetében kért nyomozati felhatalmazást, ami a kilépési döntés hatályosulásával esett egybe.³² A kamara ugyanabban az értelemben döntött.³³

³⁰ Report on Preliminary Examination Activities (2019), Office of The Prosecutor, Hága, 2019. december 5. 44–51. § 14–16, www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/191205-rep-otp-PE.pdf.

³¹ A főügyész előterjesztésében 12 000–30 000 közé becsüli számukat, a hozzá eljutott információk alapján. Public redacted version of „Request for authorisation of an investigation pursuant to article 15(3)”, 24 May 2021, ICC-01/21-7-SECRET-Exp, ICC-01/21-7-Red, 2021. június 14., 2. § 3, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2021_05381.PDF.

³² „[...] While the Philippines’ withdrawal from the Statute took effect on 17 March 2019, the Court retains jurisdiction with respect to alleged crimes that occurred on the territory of the Philippines while it was a State Party, from 1 November 2011 up to and including 16 March 2019.” – Public redacted version of „Request for authorisation of an investigation pursuant to article 15(3)”, 2021. május 24.; ICC-01/21-7-SECRET-Exp, ICC-01/21-12 2021. szeptember 15., 5. § 3–4, www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2021_05381.PDF.

³³ „The Chamber notes that the Philippines deposited its instrument of ratification of the Rome Statute on 30 August 2011, and the Statute entered into force for the Philippines on 1 November 2011, in accordance with Article 126(1) of the Statute. On 17 March 2018, the Government of the Philippines

3. AZ ICC JOGHATÓSÁGA RATIONE PERSONAE ALAPON, EGYES, KETTŐS VAGY TÖBBES ÁLLAMPOLGÁRSÁG ESETÉN ÉS UTÓBBIAKHOZ HASONLÓ HELYZETEKBEN

3.1. AZ IRAKBAN AZ ANGOL KATONAI ERŐK ÁLTAL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK FELETTI JOGHATÓSÁG KÉRDÉSE

Az angol katonai erők a Szaddám Huszein ellen, az amerikai hírszerzés információira alapozva indított, amerikai vezetésű katonai koalíció tagjaként érkeztek Irakba, a nukleáris és egyéb tömegpusztító fegyverek újakezdett gyártása miatti állítólagos veszélyhelyzetben, de döntően a diktátor hatalmának megtörésére és egy Amerika-barát rezsim felállítására irányuló háború szövetségeseiként.

Az angol csapatok azonban nem kevés sajtóforrás szerint – ideértve angliaiakat is – a hadifoglyokkal és a civilekkel való bánásmódra vonatkozó nemzetközi kötelezettségeket számos alkalommal megsértve jártak el, és ezért a főügyész *proprio motu* alapon vette vizsgálata alá az iraki helyzetet. Irak nem részese a Római Statútumnak, de itt, eltérően az afganisztáni helyzettől, az állítólag elkövetett cselekmények tekintetében nem *ratione loci*, hanem csak *ratione personae* alapon lépett fel, azaz csak az Egyesült Királyság katonai alakulatai által elkövetett cselekményekre koncentrált.

A meglehetősen hosszú ideig tartó előzetes vizsgálat tavalyelőtt lezárult. Fatou Bensouda 2020. december 9-én nyilvánosságra hozott 184 oldalas jelentésében³⁴ a brit vizsgálatokra³⁵ és a komplementaritás elvére figyelemmel az ügyben folytatott előzetes ICC-vizsgálatot befejezettnek tekintette, és az ügyet lezárta, mivel nem tartotta megállapíthatónak, hogy az igazán komoly – és főleg büntetőjogi és büntetés-végrehajtási jellegű – személyes szankciók kimondására ténylegesen nem vezető

deposited a written notification of withdrawal from the Statute with the UN Secretary-General, and in accordance with Article 127 of the Statute, the withdrawal took effect on 17 March 2019. While the relevant crimes appear to have continued after this date, the Chamber notes that alleged crimes identified in the Article 15(3) Request are limited to those during the period when the Philippines was a State Party to the Statute and was bound by its provisions. 111. While the Philippines' withdrawal from the Statute took effect on 17 March 2019, the Court retains jurisdiction with respect to alleged crimes that occurred on the territory of the Philippines while it was a State Party, from 1 November 2011 up to and including 16 March 2019. This is in line with the law of treaties, which provides that withdrawal from a treaty does not affect any right, obligation or legal situation created through the execution of the treaty prior to its termination. [...]” – Decision on the Prosecutor’s request for authorisation of an investigation pursuant to Article 15(3) of the Statute, ICC-01/21-12, 2021. szeptember 15. 110. § 37–38, www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2021_08044.PDF.

³⁴ Situation in Iraq/UK, Final Report, 2020. december 8., www.icc-cpi.int/itemsDocuments/201209-otp-final-report-iraq-uk-eng.pdf.

³⁵ Jonathan BEALE: „Iraq war: All but one war crimes claim against British soldiers dropped” *BBC News* 2020. június 2. <https://www.bbc.com/news/uk-52885615>; Thomas OBEL HANSEN: „The Role of Great Powers within the Court” Conference paper for the ‘International Criminal Court in Crisis?’ Conference, The Danish Foreign Policy Society & University of Southern Denmark, Århus, Dánia, 2020. február 27–28., 2–4., <https://doi.org/10.2139/ssrn.3546847>; MUDUKUTI, Angela: „Centre Stage Again – Allegations of UK War Crimes in Iraq”, *Opinio Juris*, 2020. november 19., opinio-juris.org/2019/11/20/centre-stage-again-allegations-of-uk-war-crimes-in-iraq/.

brit hazai vizsgálatokat pusztán azért indították volna, hogy az elkövetőket kivonják az ICC joghatósága alól.³⁶

3.2. AZ ICC ESETLEGES JOGHATÓSÁGA KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁG ESETÉBEN ÉS AZ ELVI ÉLŰ TÉZIS ENNEK MEGÍTÉLÉSÉRŐL

A nem részes állami pozíció és a kettős vagy többes állampolgárság összekapcsolódása visszatérően felmerül mind a szakirodalomban, mind a médiában, és értelemszerűen igazán abban a vonatkozásban érdekes, amikor az egyik állampolgárság szerinti állam részes, míg a másik nem részes állam. A főügyész több dokumentumában is utalt ilyen természetű vizsgálataira.

Az elvi élű megközelítést – ismereteim szerint – először „Az ügyek kiválasztásának és prioritizálásának alapelvei” c. főügyészi dokumentumban rögzítették, ahol némileg az európai jog felfogására emlékeztetően Fatou Bensouda azt szögezte le, hogy kettős állampolgárság esetében nem a ténylegesség kérdése az irányadó, hanem elegendő az állampolgársági jogi kapcsolat valamely részes állam irányában.³⁷

Ez a tétel, úgy tűnik, hogy több beadvány akadémiai vagy NGO-hátterű szerkesztőjének is ötletet adott, és a főügyészi éves jelentések hol hosszabb, hol rövidebb formában foglalkoztak egy adott helyzet összefüggésében ezzel a kérdéssel.

3.3. AZ ELVI MEGKÖZELÍTÉS ÉRVÉNYESÍTÉSI KÍSÉRLETE KIM DZSONGUN TEKINTETÉBEN

Így az egyik főügyészi jelentés meglehetősen hosszan foglalkozik annak a beadványnak a sorsával, amely szerint Kim Dzsongun, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KDNK) vezetője felett az ICC joghatósággal bír azon az alapon, hogy bár a KDNK nem részes állam, a Koreai Köztársaság (Dél-Korea) az, és ez utóbbi állampolgársági szabályai az észak-koreaiakat is koreai állampolgároknak

³⁶ Lásd: www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=201209-otp-statement-iraq-uk;opiniojuris.org/2020/12/11/the-icc-british-war-crimes-in-iraq-and-a-very-british-tradition/.

³⁷ „27. In accordance with article 12(2) of the Statute, the exercise of the Court’s jurisdiction over individuals may be based on the principles of territory or nationality. Where the Office proceeds on the basis of territorial jurisdiction, it can investigate all alleged crimes occurring in a particular territory or State, irrespective of whether the individual concerned is a national of a State Party or a non-State Party. Where jurisdiction is based solely on nationality, the Office can investigate crimes allegedly committed by nationals of a State Party or of a State which has accepted the exercise of jurisdiction by the Court under article 12(3), even if that conduct has occurred on the territory of a State not party to the Statute. In the latter case, the Office will consider investigating such a person if he or she falls within the scope of the Prosecution’s strategy for case selection and prioritisation as set out in this paper. In this regard, the Office will not consider as a bar to the exercise of criminal jurisdiction the fact that a dual national falls within the personal jurisdiction of the Court under one nationality, but not the other.” – Policy paper on case selection and prioritisation, Office of The Prosecutor, Hága 2016. szeptember 15., www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/20160915_OTP-Policy_Case-Selection_Eng.pdf.

tekintik. (Az olvasónak vélhetően beugranak a világháború előtti Németország, illetve az NSZK/NDK államazonosság *versus* államutódlás hetvenes évekbeli nagy vitájának állampolgársági vetületei...) A főügyész meglehetősen hosszán elemezte a Koreai Köztársaság állampolgársági szabályait, és arra a következtetésre jutott, hogy automatikusan még a dél-koreai szabályok sem biztosítanak állampolgárságot az észak-koreaiaknak, hanem csak kedvezményes felvételre nyújtanak lehetőséget, ráadásul mindezt az illető kezdeményezésére. Ily módon azonban *ratione personae* alapon nincs joghatósága az ICC-nek Kim Dzsongun felett.³⁸

3.4. AZ ELVI MEGKÖZELÍTÉS ÉRVÉNYESÍTÉSI KÍSÉRLETE EGY LIBANONI TERRORCSELEKMÉNY KAPCSÁN

A kettős állampolgárság kérdése előkerült egy vélhetően szíriai háttérű, de Libanonban végrehajtani szándékozott terrorista merénylet kapcsán is, ahol a megíusult akció kulcsfigurája kanadai-libanoni kettős állampolgár volt. (Kanada részes állam, Libanon azonban nem.) A főügyész, bár megerősítette a *ratione personae* elv fenti értelmezésének fontosságát, a beadványnak az elutasításában azonban arra helyezte a hangsúlyt, hogy az eredményt nem hozó terrorista cselekmény azonban *ratione materiae* nem éri el azt a súlyossági küszöböt, ami involválná az ICC hatáskörének beálltát.³⁹

3.5. A NEMZETKÖZI JOG SZERINT NEM LÉTEZŐ ÁLLAM KATONÁI ÁLTAL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK ÉS ICC JOGHATÓSÁGA RATIONE LOCI ÉS/VAGY RATIONE PERSONAE ALAPON?

3.5.1. AZ ÚN. „ISZLÁM ÁLLAM” ÉS AZ ICC

Az ún. Iszlám állam (ISIS) katonái által elkövetett bűncselekmények olyan területeken történtek, amelyek a nemzetközi jog szabályai szerint Szíriához vagy Irakhoz tartoznak, azonban ezek egyike sem részes állam. Ugyanakkor közismerten meglehetősen nagy számban vesznek részt közöttük nyugat-európai államok állampolgárai: egy részüknek egyébként nincs is származási kötődése a Közel-Kelethez, másik részük azonban első vagy második generációs bevándorló lehet, akik honosításuk révén vagy születésük helyével vagy már honosított szülei állampolgársága alapján rendelkeznek francia, belga, német stb. állampolgársággal. A főügyész egyik sajtóközleményében utalt az ISIS bűncselekmények kapcsán elvégzett elemzésére, ahol arra a következtetésre jutott, hogy az ISIS meghatározó vezetői iraki vagy

³⁸ Report on Preliminary Examination Activities (2019), Office of The Prosecutor, Hága, 2019. december 5., 28–35. § 9–11, www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/191205-rep-otp-PE.pdf.

³⁹ Report on Preliminary Examination Activities (2020), Office of The Prosecutor, Hága, 2020. december 14., 64–69. § 17–18, www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/2020-PE/2020-pe-report-eng.pdf.

szíriai állampolgárok, és a „visszatérők” egyelőre meglehetősen alárendelt szerepet játszanak; erre tekintettel – valamint mivel sem az állampolgárság szerinti államok, sem a területileg érintett, bár nem részes államok, sem a Biztonsági Tanács nem tették előterjesztést a vizsgálatra, egyelőre nem tartotta indokoltnak, hogy *proprio motu* lépjen akcióba.⁴⁰

3.5.2. SZAKADÁR FORMÁCIÓK FEGYVERES ERŐI ÉS SEGÍTŐIK BŰNCSELEKMÉNYEI FELETTI JOGHATÓSÁG KÉRDÉSE: A GRÚZIAI HELYZET

A grúziai (georgiai) helyzetben a főügyész 2015-ben *proprio motu* kért felhatalmazást a tárgyalás-előkészítő kamarától, hogy nyomozhasson a szakadár dél-ozsét területen az ottani hatóságok, az azoknak meghatározó segítséget nyújtó, páncélos és légi alakulatokkal beavatkozó orosz hadsereg katonái által a grúzok ellen végrehajtott háborús bűncselekmények, másrészt pedig a grúz erőknek a dél-ozsét lakosok, valamint egy korábbi megállapodás alapján nemzetközi békefenntartó alakulatként állomásozó orosz alakulatok ellen végrehajtott katonai akciói során állítólag elkövetett háborús bűncselekményeinek felelősei tekintetében.

A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága Grúzia részes állami mivoltára tekintettel *ratione loci* alapon megáll⁴¹, ugyanakkor a tárgyalás-előkészítő kamara 2016. évi, a nyomozást engedélyező döntésében volt egy olyan, a komplementaritással összefüggő kitétel, amellyel nem tudtam egyetérteni. Itt ti. azt mondta ki két bírótársam, hogy a jogilag szuverén államként nem létező Dél-Ozsétia hatóságai, ha el is járnak a bűnelkövetőkkel szemben, az a *ne bis in idem re* szempontjából irreleváns.⁴² A párhuzamos indoklásban⁴³ jeleztem, hogy ha ez így lenne, az egyrészt

⁴⁰ „The information available to the Office also indicates that ISIS is a military and political organisation primarily led by nationals of Iraq and Syria. Thus, at this stage, the prospects of my Office investigating and prosecuting those most responsible, within the leadership of ISIS, appear limited. In this context, I have come to the conclusion that the jurisdictional basis for opening a preliminary examination into this situation is too narrow at this stage. A renewed commitment and a sense of urgency on the part of the concerned states may help identify viable avenues. The decision of non-Party States and the United Nations Security Council to confer jurisdiction on the ICC is, however, wholly independent of the Court.” – Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on the alleged crimes committed by ISIS 2015. április 8., www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-alleged-crimes-committed-isis.

⁴¹ „With regard to the latter, the Chamber agrees with the submission of the Prosecutor (Request, para. 54) that South Ossetia is to be considered as part of Georgia, as it is generally not considered an independent State and is not a Member State of the United Nations.” – Decision on the Prosecutor’s request for authorization of an investigation, ICC-01/15-12 27-01-2016 (a továbbiakban: Döntés a grúziai helyzetről, 2016), 6. § 5. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2016_00608.PDF.

⁴² „In her Request, the Prosecutor presents the progress of national proceedings in Georgia and the Russian Federation, and informs the Chamber that no other State has undertaken national proceedings with respect to the relevant crimes. The Chamber agrees with the Prosecutor’s submission at paragraph 322 of the Request, that any proceedings undertaken by the de facto authorities of South Ossetia are not capable of meeting the requirements of article 17 of the Statute, due to South Ossetia not being a recognized State.” – Döntés a grúziai helyzetről (41. lj.) 40. § 18.

⁴³ Lásd: 62–67. §, 29–31., https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RelatedRecords/CR2016_00627.PDF.

éppen, hogy nem ösztönözné a szakadár hatóságokat arra, hogy saját jogsértő katonáikkal szemben járjanak el, ráadásul a Római Statútum 17. cikke⁴⁴ és 20. cikke⁴⁵ ugyan elsődlegesen az „állam” által végrehajtott felelősségre vonásra utal, azonban a 17. cikk (1)(c) pont és a 20. cikk (3)(b) pont lehetőséget ad olyan értelmezésre, ahol a bírósági eljárás ténylegessége és *rule of law* jellege játszik döntő szerepet, nem pedig egy *de jure* államhoz való kötődés.

Itt ti. sok szempontból hasonló a helyzet ahhoz, mint amivel a Nemzetközi Bíróság a Namibia ügyben adott tanácsadó véleményében szembesült, amikor egyrészt megállapította, hogy Dél-Afrika jogtalanul tartja hatalmában és igazgatása alatt Namíbiát, és így a dél-afrikai közigazgatási aktusok, okmányok semmissek és érvénytelenek, kivéve azonban azokat, amelyet a lakosság érdekeit szolgálják és elengedhetetlenek (születési stb. anyakönyvi kivonatok, iskolai bizonyítványok stb.).⁴⁶

2022 júniusában az ICC egyik tárgyalás-előkészítő kamarája három letartóztatási parancsot⁴⁷ bocsátott ki, amelyek érintettjei az ún. Dél-Oszét Köztársaság egyik korábbi belügyminisztere (Mindzajev⁴⁸), ombudsmanja (Szanakojev⁴⁹) és Ckhinvali (angol írásmóddal: Tskinvali) „főváros” börtönének parancsnoka (Gucsmazov⁵⁰) voltak. Közülük az Orosz Föderációhoz tartozó Észak-Oszétiában született és a dél-

⁴⁴ Római Statútum (2. lj.) „17. cikk Az elfogadhatóság kérdései

„1. A Preambulum 10. bekezdésére és az 1. cikkre tekintettel a Bíróság az ügyet elfogadhatatlannak minősíti, ha: (a) Az ügyben joghatósággal rendelkező Állam nyomozást vagy büntetőeljárást indított, kivéve, ha az Állam nem hajlandó vagy nem képes a nyomozás vagy a büntetőeljárás megfelelő lefolytatására;

(b) Az ügyben joghatósággal rendelkező Állam nyomozást indított, és az Állam ügy határozott, hogy nem indít büntetőeljárást az érintett személy ellen, kivéve, ha a határozatot azért hozták, mert az Állam nem hajlandó vagy nem képes a megfelelő büntetőeljárás lefolytatására;

(c) Az érintett személyt a feljelentés tárgyául szolgáló magatartás miatt már felelősségre vonták, és a Bíróság a 20. cikk 3. bekezdése szerint nem járhat el”.

⁴⁵ Római Statútum (2. lj.) „20. cikk A többszöri eljárás tilalma (*Ne bis in idem*)

1. Ha a jelen Statútum másképpen nem rendelkezik, a Bíróság senkit sem ítélt el olyan bűncselekménynek minősülő cselekmény miatt, amely miatt a Bíróság már bűnösségét megállapította, vagy amely alól felmentette.

2. Senkit sem ítélt el más bíróság az 5. cikkben írt olyan bűncselekmény miatt, amelyben a Bíróság az érintett személy bűnösségét már megállapította, vagy amely alól felmentette.

3. Akit másik bíróság a 6., 7. és 8. cikk értelmében tiltott cselekmény miatt már elítélt, a Bíróság ugyanazon cselekményért csak akkor ítélt el, ha a másik bíróság eljárása:

(a) Azt a célt szolgálta, hogy megvédjék az érintett személyt a Bíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmény miatti büntetőjogi felelősségre vonás alól; vagy

(b) Egyébként nem volt a nemzetközi jog által elismert tisztességes eljárás szabályainak megfelelő, független vagy pártatlan eljárás, és úgy folyt le, hogy az adott körülmények között nem felelt meg az érintett személy bíróság elé állítása szándékának.”

⁴⁶ ICJ: Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), Advisory Opinion of 21 June 1971, Reports of Judgments, Advisory Opinions And Orders, 125. § 56., www.icj-cij.org/public/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-00-EN.pdf.

⁴⁷ Lásd: www.icc-cpi.int/news/situation-georgia-icc-pre-trial-chamber-delivers-three-arrest-warrants.

⁴⁸ Lásd: www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/15-40-red.

⁴⁹ Lásd: www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/15-42-red.

⁵⁰ Lásd: www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/15-41-red.

oszét szakadároknak „kölcsonadott” Mindzajev csak orosz állampolgársággal rendelkezik, míg a dél-oszétiai születésű Gucsmazovnak születése alapján vélhetően aktív grúz állampolgársága van, de a függetlenség kikiáltása után dél-oszét állampolgársága is lett, és a főügyész információi szerint honosított orosz állampolgársággal is rendelkezett⁵¹. Szanakojev grúziai születése alapján vélhetően grúz állampolgársággal is rendelkezik, és dél-oszét állampolgársága is van: az ő esetleges orosz állampolgárságáról a főügyésznek nem voltak információi, bár az Európa Tanács egyes jelentései és egyéb információk anyagok alapján az ún. Dél-Oszét Köztársaság – amelyet önálló államként csak Oroszország, valamint az egykori Szovjetunió területéből függetlenné vált államoktól elszakadni vágyó, és végső soron Oroszországhoz csatlakozni kívánó formációi ismertek el – lakosainak 90%-a kérelmére orosz állampolgárságot is szerzett.⁵²

A főügyész által körülírt bűncselekmény a döntően utcai, közúti ellenőrzések során, a jelek szerint grúz etnikumú és éppen emiatt letartóztatott és a kshinvali börtönbe bezsűfolt, civil személyekkel szembeni durva bánásmód volt, valamint az, hogy feltétel nélküli szabadon bocsátásuk helyett őket csak egyes grúziai orosz hadifogoly katonák, valamint grúziai börtönökben súlyos bűncselekmények (terrorizmus, hazaárulás stb.) miatt büntetésüket töltő elítélt, részben grúz, részben dél-oszét háttérű személyek szabadon engedése fejében engedték el. Az elengedés ráadásul nem a lakóhelyre való hazatérést jelentette, hanem végső soron kitoloncolták őket a dél-oszét földeken kívüli grúz területekre. Mindez a személyi szabadság megsértésén és esetenként a kínzáson, embertelen bánásmódon és egyéb háborús bűncselekményeken túl a túszszedés és a deportálás bűncselekményét is megvalósította a főügyészi álláspont szerint.

Ezzel a letartóztatási parancsok kiállítására vonatkozó, római statútumbeli bizonyossági kritériumok megkívánt szintje⁵³ szerint eljáró tárgyalás-előkészítő kamara is egyetértett, és kibocsátotta a letartóztatási parancsokat. Mivel Dél-Oszétiát a nemzetközi közösség túlnyomó többsége az ún. Stimson-doktrína és az azt alkalmazó ENSZ közgyűlési nyilatkozatok és határozatok értelmében szuverén államként

⁵¹ Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésében 2006-ban elfogadott Eörsi-jelentés szerint a dél-oszét lakosság 90%-a rendelkezik orosz állampolgársággal is. Egy 2002-es jelentés – a grúz hatóságok tájékoztatására hivatkozva – még „csak” mintegy 50%-ról tett említést. Implementation of Resolution 1415 (2005) on the honouring of obligations and commitments by Georgia, Doc. 10779, 36. §, assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=11100&lang=EN; Situation in Georgia and the consequences for the stability of the Caucasus region, Doc. 9564, Lörcher-report, 27. §, assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9859&lang=EN.

⁵² A grúz állampolgársági törvényt lásd pl.: Organic Law of Georgia on Georgian Citizenship [www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/99407/118661/F443515661/GEO-99407\(EN\).pdf](http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/99407/118661/F443515661/GEO-99407(EN).pdf); www.ecoi.net/en/file/local/1175735/1226_1409300123_georgia-law-citizenship-2014-en.pdf.

⁵³ Római Statútum (2. lj.) 139–141.

„58. cikk

Elfogatóparancs vagy idézés tárgyalás-előkészítő tanács általi kibocsátása [...]

7. Az elfogatóparancs helyett a főügyész a tárgyalás-előkészítő tanácstól idézés kibocsátását is kérheti. Ha a tárgyalás-előkészítő tanács meggyőződött arról, hogy alapos gyanú áll fenn arra nézve, hogy az adott személy elkövette a terhére rótt bűncselekményt, és az idézés elegendő annak biztosítására, hogy a személy megjelenjék a Bíróság előtt, idézést bocsát ki, (a fogva tartáson kívüli) szabadságot korlátozó feltételekkel vagy ezek nélkül, ha arról a nemzeti jog is rendelkezik.”

nem ismeri el, így az ICC joghatósága itt alapvetően a *ratione loci* alapon állt, hozzátéve azonban, hogy Gucsmazov és Szanakojev esetében – születésükkel szerzett állampolgárságuk alapján – ez *ratione personae* is megáll, függetlenül attól, hogy Mindzajev és Gucsmazov esetében a fennálló további állampolgárság nem részes államra, jelesül Oroszországra mutat. Az ún. dél-oszét állampolgárság azonban – az ICC joghatósága szempontjából – nem jön számításba.

A dél-oszét hatóságok részéről a reakció – nem meglepően – az ICC joghatóságnak tagadása és az együttműködés bármely formájától való elzárkózás volt⁵⁴. Egyébként ugyanezt – akárcsak az orosz külügyminisztérium⁵⁵ – már 2022 márciusában, a főügyész által a nyilvánosságra hozott, letartóztatási parancs iránti előterjesztés után is azonnal bejelentették.⁵⁶

5. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK KATONÁI ÉS A HADERŐ EGYÉB SZEMÉLYZETE ÁLTAL AZ AFGANISZTÁNI FEGYVERES KONFLIKTUSBAN ÉS AZZAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN ÁLLÍTÓLAG ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEKNEK ÉS AZ ICC JOGHATÓSÁGÁNAK ÜGYE

A New York-i World Trade Center 2001. évi elpusztítását követő ellencsapással, valamint jelentős amerikai katonai személyzet bevetésével és megszálló állomány telepítésével induló, de végső soron nem sikeres és az amerikai csapatok 2021. évi kivonásával végződő akció minden valószínűség szerint meghatározó szerepet játszott az USA és az ICC kapcsolataiban, még akkor is, ha már a Bill Clinton adminisztrációja által kinevezett, és a római diplomáciai konferencián is igen aktív – és számos szempontból valóban konstruktív – szerepet játszó küldöttség sem rejtette véka alá kifogásait az 1998-ban elfogadott szöveget illetően.

Mivel az ICC főügyésze hatalmas mennyiségű és háborús bűncselekmények elkövetésének megtörténtét valószínűsítő anyagot kapott az emberi jogokkal nehezen összeegyeztethetőnek tűnő amerikai vállalati és támadási technikákról és emellett az USA által hatalomba segített helyi vezetők hatóságai által, valamint a hol visszaszorult, hol ismét előre törő tálib erők által végrehajtott cselekményekről, hosszas vizsgálódás után úgy döntött, hogy *proprio motu* nyomozásra kér felhatalmazást.⁵⁷ Az ún. „afganisztáni helyzetben” érintett államok közül maga Afganisztán

⁵⁴ Decisions of the ICC on the territory of South Ossetia are illegitimate – MFA | Государственное информационное агентство „Рес”, cominf.org/en/node/1166544489.

⁵⁵ Comment by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova on statements by International Criminal Court Prosecutor Karim Khan, 2022. március 22., mid.ru/ru/foreign_policy/news/1805840/?lang=en.

⁵⁶ Comment by the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of South Ossetia on the request of the ICC Prosecutor to issue warrants for arrests of Mikhail Mindzaev, Hamlet Guchmazov and David Sanakoev 2022. március 21., mfa.rsogov.org/en/node/3564.

⁵⁷ Public redacted version of „Request for authorisation of an investigation pursuant to article 15” 2017. november 20. ICC-02/17-7-Conf-Exp (a továbbiakban: Főügyészi beadvány az afganisztáni helyzetről, 2017), www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2017_06891.PDF.

részes állam volt, akárcsak Lengyelország, Litvánia és Románia (amely államokban állítólag bizonyos katonai bázisokat vagy speciális büntetés-végrehajtási intézményeket őrzési és vallatási célokra rendelkezésre bocsátottak⁵⁸), míg az Amerikai Egyesült Államok nem részes állam, ráadásul a demokrata Bill Clinton utasítására megvalósított, de nem ratifikált aláírást az őt követő republikánus George W. Bush adminisztrációja vissza is vonta.

A fenti koordináták között az ICC joghatósága *ratione loci* négy részes állam katonai vagy büntetés-végrehajtási személyzete felett magától értetődő, de az igazi kérdés nyilvánvalóan az, hogy a nem részes állam USA katonai és egyéb státusú személyzete feletti ICC joghatóság fennáll-e, és ha igen, úgy ebből milyen további lépések következnek.

A főügyési beadvány mind az öt állam 'potenciális' bűnelkövetői vonatkozásában kérte a tárgyalás-előkészítő kamara bírójának a hozzájárulását, de az eljáró kamara az '*igazságszolgáltatás érdekeire*' hivatkozva ezt megtagadta⁵⁹ abból kiindulva, hogy az USA eddigi magatartásából következően nyilvánvaló, hogy az ICC-vel nem fog együttműködni,⁶⁰ ha pedig esélye sincs egy büntető bírósági tárgyalásig eljutni⁶¹, úgy nem érdemes az annak alapjául szolgáló nyomozást – annak minden személyzeti, költségvetési és egyéb vetületeivel – beindítani.⁶²

⁵⁸ „49. In addition, a limited number of alleged crimes associated with the Afghan armed conflict are alleged to have been committed on the territories of Poland, Romania and Lithuania, which are all parties to the Statute. In particular, from 2002-2008, individuals allegedly participating in the armed conflict in Afghanistan, such as members of the Taliban or Al Qaeda, Hezb-e-Islami Gulbuddin and other militant groups, were allegedly transferred to clandestine CIA detention facilities located in those countries and are alleged to have been subjected to acts constituting crimes within the jurisdiction of the Court. Since such crimes were allegedly committed in the context of and associated with the armed conflict in Afghanistan, they are sufficiently linked to and fall within the parameters of the present situation.” – Főügyési beadvány az afganisztáni helyzetről (57. lj.) 49. § 28–29. Lásd még: 4. § 7., 203. § 99–100., 249. § 123., 329–335. § 161–164., 376. § 181.

⁵⁹ Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorisation of an Investigation into the Situation in the Islamic Republic of Afghanistan (a továbbiakban: Tárgyalás-előkészítő kamara az afganisztáni előterjesztésről, 2019), www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_02068.PDF.

⁶⁰ „94. Second, subsequent changes within the relevant political landscape both in Afghanistan and in key States (both parties and non-parties to the Statute), coupled with the complexity and volatility of the political climate still surrounding the Afghan scenario, make it extremely difficult to gauge the prospects of securing meaningful cooperation from relevant authorities for the future, whether in respect of investigations or of surrender of suspects; suffice it to say that nothing in the present conjuncture gives any reason to believe such cooperation can be taken for granted. Indeed, the Prosecution acknowledges the difficulties in securing albeit minimal cooperation from the relevant authorities as one of the reasons explaining the unusual duration of the preliminary examination. The Chamber has noted the Prosecution's submissions to the effect that even neutral, low-impact activities proved unfeasible. Accordingly, it seems reasonable to assume that these difficulties will prove even trickier in the context of an investigation proper.” – Tárgyalás-előkészítő kamara az afganisztáni előterjesztésről (59. lj.) 94. § 30.

⁶¹ „96. In summary, the Chamber believes that, notwithstanding the fact all the relevant requirements are met as regards both jurisdiction and admissibility, the current circumstances of the situation in Afghanistan are such as to make the prospects for a successful investigation and prosecution extremely limited.” – Tárgyalás-előkészítő kamara az afganisztáni előterjesztésről (59. lj.) 96. § 31.

⁶² „DECIDES that an investigation into the situation in Afghanistan at this stage would not serve the

A főügyész ezt a döntést megfellebbezte, a fellebbviteli kamara pedig felülbírálta, ám nem új eljárásra utasította a tárgyalás-előkészítő kamarát, hanem átírta annak határozatát, felhatalmazva a főügyészt a nyomozásra.⁶³ Érvelésének a lényege abban állt, hogy a Római Statútum szerint az „igazságszolgáltatás érdekeire” (az „*interests of justice*” persze fordítható „igazság érdekei” megfogalmazásban is) történő hivatkozást valóban tartalmazza, de abban az értelemben, hogy a főügyész ezen alapuló döntését a tárgyalás-előkészítő kamara felülbírálhatja, ugyanakkor olyan rendelkezés nincs, amely szerint a kamara *ex officio* hivatkozhatna erre olyan esetben, amikor a főügyész nem tett ilyen értelmű előterjesztést.⁶⁴ Emellett a fellebbviteli kamara arra is rámutatott, hogy tévedett a tárgyalás-előkészítő kamara, amikor az „átengedett” litván, lengyel és román intézményekben végzett vállalatok vizsgálatát *ratione loci* kizárta az afganisztáni helyzet vizsgálatából azon az alapon, hogy ott nem Afganisztánban elfogott, bár az ottani háborúhoz köthető letartóztatottakkal szembeni bánásmód képezte a beadványok tárgyát.⁶⁵

Az amerikai csapatok 2021. évi kivonását követően az általuk támogatott helyi rezsim napokon belül összeomlott és a tálib erők kerültek vissza a hatalomba, akik azonban rövidesen szembesültek azzal, hogy az ISIS egy helyi szövetséges formációja, az ún. *Iszlám Állam Khorazan Tartománya* (IS – K) az ő hatalmukat nemcsak, hogy nem ismeri el, de széles körű terrorcselekményekkel törekszik a hatalom átvételére. Magukat a talibokat pedig az ENSZ, illetve tagállamainak túlnyomó többsége egyelőre nem ismeri el az országot képviselő kormányként,⁶⁶ és a kapcsos-

interests of justice and, accordingly, REJECTS THE REQUEST” – Tárgyalás-előkészítő kamara az afganisztáni előterjesztésről (59. lj.) 32.

⁶³ „79. In sum, the Appeals Chamber considers it appropriate to amend the Impugned Decision to the effect that the Prosecutor is authorised to commence an investigation ‘in relation to alleged crimes committed on the territory of Afghanistan in the period since 1 May 2003, as well as other alleged crimes that have a nexus to the armed conflict in Afghanistan and are sufficiently linked to the situation and were committed on the territory of other States Parties in the period since 1 July 2002.’”, Judgment on the appeal against the decision on the authorisation of an investigation into the situation in the Islamic Republic of Afghanistan (a továbbiakban: Fellebbviteli Kamara az afganisztáni előterjesztés ügyéről, 2020) 79. § 34, www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2020_00828.PDF.

⁶⁴ Fellebbviteli Kamara az afganisztáni előterjesztés ügyéről (63. lj.) 45. § 20–21.

⁶⁵ Fellebbviteli Kamara az afganisztáni előterjesztés ügyéről (63. lj.) 73. §, 76. § 32–34. Lásd még: Tárgyalás-előkészítő kamara az afganisztáni előterjesztésről (59. lj.) 53. § 18–19.

⁶⁶ A talib kormány *de facto* elismerése gyanánt értékelhető lépésként 2021 októberében Oroszország, Kína, Pakisztán, Irán, India, Kazahsztán, Kirgizisztán, Türkmenisztán és Üzbegisztán által delegált különmegbízottak és magas rangú tisztviselők, valamint az átmeneti afgán kormány magas szintű delegációja Moszkvában konzultációt tartottak, és közös állásfoglalást fogadtak el, melyben kinyilvánították, hogy a „gyakorlati kapcsolattartás során” a továbbiakban figyelembe kell venni az „új valóságot”, vagyis hogy a talibán hatalomra jutott az országban, függetlenül attól, hogy az új nemzetközi közösség elismeri-e hivatalosan az új afgán kormányt. Lásd: Joint Statement of the Participants in the Moscow Format Consultations on Afghanistan, Moscow, 20 October 2021; az állásfoglalás elérhető az Orosz Föderáció külügyminisztériuma, valamint szövetségi gyűlése alsóházának (Duma) honlapján: https://archive.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/conflicts/-/asset_publisher/xIEMTQ3OvzcA/content/id/4913908; <https://interkomitet.com/bez-rubriki/joint-statement-of-the-participants-in-the-moscow-format-consultations-on-afghanistan-moscow-20-october-2021/>.

latok a szenvedő lakosság számára nyújtandó humanitárius segítségnyújtásra korlátozódnak.

A Fatou Bensouda-t váltó új főügyész, Karim Khan az új körülményekre tekintettel úgy döntött, hogy a tárgyalás-előkészítő kamara engedélyét kéri, hogy az afganisztáni helyzetben a tálibok és az ún. Iszlám Állam Khorazan Tartománya által elkövetett háborús bűncselekményekre koncentrálhasson, és az egyéb vetületek – el nem felejtve és el nem évülve – a prioritási listán hátrébb kerüljenek.⁶⁷

5. AZ IZRAEL ÁLLAMOT ÉRINTŐ ELJÁRÁSOK: A MAVI MARMARA HAJÓ ÜGYE ÉS A PALESZTINIAI JOGHATÓSÁG ÜGYE

A Római Statútumot aláíró, de nem ratifikáló Izrael államot illetően két eljárás indult.

Az egyik ilyen eljárás az ún. oslói megállapodások alapján létrehozott palesztin önkormányzathoz névleg ugyan tartozó, de annak a néhai Jasszer Arafat egykori Palesztin Felszabadtási Szervezetére támaszkodó, jelenleg Mahmúd Abbász vezette kormányzatát el nem ismerő és a szélsőséges Hamasz-szervezet által irányított gázai terület földközi-tengeri összeköttetések ellenőrzésére törekvő, a terrorizmus elleni küzdelem szempontjaira hivatkozva létesített izraeli tengeri biztonsági övezetben bekövetkezett incidens, a Mavi Marmara hajó ügye volt.

A blokádtörést megkísérlő és az izraeli haditengerészet megállásra felszólító utasításának nem engedelmessé, alapvetően török hátterű, de néhány nap óta akkor már a Madagaszkár felett található Comore-szigetek lobogója alatt hajózó Mavi Marmara hajó ügyében a főügyész a joghatóságot – a Római Statútum idézett 12. cikk 2. (a) pontjában is említett – a lobogó állama elv (*loi du pavillon*) alapján fennállónak tekintette, hiszen az eljárást kezdeményező Comore részes állama a Statútumnak. A nyomozás indítását ugyanakkor elutasította, mivel úgy tekintette, hogy a cselekmény nem teljesíti azt az ún. súlyossági kritériumot, ami indokolná az eljárást.

Ennek kapcsán azonban több éven át húzódó eljárás kezdődött arról, hogy milyen kritériumok alapján és hogyan kell elvégezni a súlyossági vizsgálatot, és milyen szerepe van ebben a tárgyalás-előkészítő kamarának. Ez az intézményközi, a főügyészi és a bírói hatásköröket (ideértve a tárgyalás-előkészítő kamara és a fellebbviteli kamara jogosítványait) érintő jogvita azzal zárult, hogy számos új jogi érv és

⁶⁷ Lásd: www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-karim-khan-qc-following-application. Lásd még: Prosecution's communication of materials and further observations pursuant to article 18(2) and rule 54(1), www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/17-195; Order instructing the Prosecution to submit observations and relevant materials pursuant to article 18(2) of the Rome Statute and 54(1) of the Rules of Procedure and Evidence, www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/17-194; Order seeking the assistance of the United Nations and the United Nations Assistance Mission in Afghanistan, <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/17-187>; Request to authorise resumption of investigation under article 18(2) of the Statute, www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/17-161.

információ betérjesztése után a főügyész továbbra is kitarított a nyomozást elutasító álláspontja mellett, amit a statútumbeli szabályok szerint tudomásul kellett venni.⁶⁸

A másik ügy a Palesztin Hatóság kezdeményezésére került a főügyész elé. E tanulmány keretei között nincs lehetőség Palesztina nemzetközi jogi helyzetének bemutatására, így csak a legfontosabb koordináták felidézésére szorítok: (1) az oslói egyezmények (1993, 1995) értelmében van egy, az Izrael által megszállt területeken önkormányzati hatáskörökkel felruházott ún. Palesztin Hatóság, (2) ami az ENSZ-ben 2012 óta „megfigyelő nem tagállam”⁶⁹, és (3) amit az ENSZ tagállamok mintegy 2/3-a szuverén államként ismert el, de (4) amit Izrael, az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió tagállamainak túlnyomó többsége még nem tekint már létező, *de jure* szuverén államnak, ám (5) ami több nemzetközi kormányközi szervezetben (pl. UNESCO, Interpol) teljes jogú tagságot kapott, és (6) ami az ún. „minden állam” formulát alkalmazó Római Statútumban⁷⁰ részes állammá vált, és (7) ami a kampaljai módosításokat harmincadikként ratifikálta, és (8) ekként az agreszsióra vonatkozó ICC hatáskör aktiválása beindulhatott.

A Palesztin Hatóság már a részes állammá válás előtt is jelentős tevékenységet fejtett ki annak érdekében, hogy az ICC eljárhasson, és így nyilatkozatot tett a joghatóság elfogadásáról, egyszersmind indítványozta az eljárást az izraeli katonai és biztonsági erők tagjai ellen. Ezt a részes állammá válás után megismételte, egy bizonyos *ratione temporis* klauzula olyan megfogalmazásával, ami kizárta volna bizonyos, palesztinok által elkövetett, az adott években nagy felháborodást kiváltó cselekmények vizsgálatát.

A főügyész kész volt a fellépésre, ideértve nemcsak a palesztinok által sérelmezett izraeli cselekmények vizsgálatát, de azokat is, amelyek palesztin területekről irányultak Izrael, illetve izraeli személyek ellen. Mindazonáltal – a rohingya ügyre emlékeztetően – ‘tanácsadó véleményt’ (*preliminary ruling*) kért a tárgyalás-előkészítő kamarától, azt kérdezve, helyes-e az az álláspontja, hogy az ICC joghatósága a palesztin csatlakozás nyomán kiterjed az Izrael által megszállt területek közül Gázára és Ciszjordániára, azaz a korábban Szíriához tartozó Golán-fennsíkra

⁶⁸ Lásd erről részletesebben: Kovács Péter: *Bevezetés a Nemzetközi Büntetőbíróóság joggyakorlatába* (Budapest: Pázmány Press 2020 Budapest) 82–99., jak.ppke.hu/uploads/collection/205/file/KovacsPeter_NemzetkoziBuntetobirosag_JTM_14.pdf, mek.oszk.hu/21800/21863/21863.pdf.

⁶⁹ United Nations General Assembly resolution 67/19 <https://www.un.org/unispa/document/aut-insert-182149/>.

⁷⁰ Római Statútum (2. lj.) 189.

„125. cikk

Aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás

1. A jelen Statútum 1998. július 17-én nyílik meg aláírásra minden Állam részére Rómában, az Egyesült Nemzetek Élrelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének Székhelyén. Ezután 1998. október 17-éig aláírásra nyitva áll Rómában, Olaszország Külügyminisztériumában. Ezután a Statútum New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Székhelyén áll nyitva aláírásra 2000. december 31-éig.

2. Az aláíró Államok a jelen Statútumot megerősítik, elfogadják vagy jóváhagyják. A megerősítésről, az elfogadásról vagy a jóváhagyásról szóló okiratokat az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál kell letétbe helyezni.

3. A jelen Statútum minden Állam számára csatlakozásra nyitva áll. A csatlakozási okiratokat az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál helyezik letétbe.”

ugyan nem, azonban mindazokra a területekre igen, amelyek *de jure* vagy *de facto* a Palesztin Hatóság/Palesztin Állam igazgatása alá tartoznak?

Leegyszerűsítve tehát azt lehet mondani, hogy a kérdés arra irányult, hogy *ratione loci* alapon el lehet-e járni azokkal szemben, akik a nem részes állam Izraelhez, illetve a részes állam Palesztinához tartoznak, és ha igen, úgy pontosan milyen területi dimenzióban. A válasz attól függött, hogy a Római Statútum idézett 12. cikk 3. bekezdésében foglalt fordulatnak („Az az Állam, amelynek a területén a kérdéses cselekmény történt”) mi a helyes értelmezése, azaz (1) az „Állam” kifejezés *szuverén államot* jelent-e vagy pedig „részes államot”, és (2) a „területén” szó *államterületet* jelent-e vagy pedig azt a földrajzi dimenziót, amit a részes állam sajátjaként tekint az ICC vonatkozásában.

A tárgyalás-előkészítő kamara többségi határozata⁷¹ – amelyhez én egy meglehetősen hosszú különvéleményt⁷² fűztem – és amely igen nagy port vert fel⁷³ – arra a következtetésre jutott, hogy anélkül, hogy állást foglalna arról, hogy Palesztina szuverén állam-e, kimondható, hogy a nyomozás szempontjából helyes a főügyési álláspont és annak területi dimenziója, ugyanakkor a területi dimenzió a későbbi ügyszakokban újra vizsgálható.⁷⁴

⁷¹ Decision on the 'Prosecution request pursuant to article 19(3) for a ruling on the Court's territorial jurisdiction in Palestine', ICC-01/18-143, 2021. február 5. (a továbbiakban: ICC, Palesztina határozat, 2021), www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2021_01165.PDF.

⁷² Judge Péter Kovács' Partly Dissenting Opinion, ICC-01/18-143-Anx1 05-02-2021, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RelatedRecords/CR2021_01167.PDF; Excerpts from Judge Péter Kovács' Partly Dissenting Opinion, in Yoram DINSTEIN (szerk.) *Israel Yearbook on Human Rights*, Volume 51 (Brill 2021) 325–413.

⁷³ A magyarországi szakirodalomban lásd erről: PESCI Marco: „A Nemzetközi Büntetőbíróság területi joghatósága a Palesztina-eset kapcsán. A részes állami jogállás felülírhatja-e a nemzetközi jogi realitást?” *Iustum Aequum Salutare*, 2021/4. 263–280, https://ias.jak.ppke.hu/2021asz/12_PesciM_IAS_2021_4_converted.pdf; Rachel SWEERS: „The Decision on the Situation in Palestine Issued by Pre-Trial Chamber I of the International Criminal Court” *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*, Issue 1, 2021, 290–304.

⁷⁴ „60. As such, it must be emphasised that the present decision is strictly limited to the question of jurisdiction set forth in the Prosecutor's Request and does not entail any determination on the border disputes between Palestine and Israel. The present decision shall thus not be construed as determining, prejudicing, impacting on, or otherwise affecting any other legal matter arising from the events in the Situation in Palestine either under the Statute or any other field of international law. [...] / 130. As a final matter, the Chamber finds it appropriate to underline that its conclusions in this decision are limited to defining the territorial parameters of the Prosecutor's investigation in accordance with the Statute. The Court's ruling is, as noted above, without prejudice to any matters of international law arising from the events in the Situation in Palestine that do not fall within the Court's jurisdiction. In particular, by ruling on the territorial scope of its jurisdiction, the Court is neither adjudicating a border dispute under international law nor prejudging the question of any future borders. / 131. It is further opportune to emphasise that the Chamber's conclusions pertain to the current stage of the proceedings, namely the initiation of an investigation by the Prosecutor pursuant to articles 13(a), 14 and 53(1) of the Statute. When the Prosecutor submits an application for the issuance of a warrant of arrest or summons to appear under article 58 of the Statute, or if a State or a suspect submits a challenge under article 19(2) of the Statute, the Chamber will be in a position to examine further questions of jurisdiction which may arise at that point in time.”; „For these reasons, the Chamber hereby / Finds, that Palestine is a State Party to the Statute; / Finds, by majority, Judge Kovács dissenting, that, as a consequence, Palestine qualifies as '[t]he State on the territory of which the conduct in question occurred' for the purposes of article 12(2)(a) of the

A határozat alapján az akkori főügyész, Fatou Bensouda bejelentette a nyomozás megindítását.⁷⁵

6. UKRAJNA ÉS AZ ICC⁷⁶

Aligha tagadható, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság munkájára figyelő szakmai közönséget most leginkább az foglalkoztatja, hogy Ukrajnában zajló háború kapcsán be tud-e az ICC azonosítani a Római Statútum hatálya alá eső háborús bűncselekményeket, és ha igen, akkor az ICC előtti felelősségre vonásra mód nyílik-e.

Ukrajna nem részes állam, de már 2014-ben bejelentette, hogy bizonyos események (tkp. a kijevi Majdan téren zajló tüntetések brutális letörése)⁷⁷ tekintetében elismeri az ICC joghatóságát, majd 2015-ben egy újabb nyilatkozatban kiterjesztette azt az ország teljes területére, minden 2014 februárja után elkövetett, a Római Statútum hatálya alá tartozó bűncselekményre vonatkozóan.⁷⁸

Az orosz katonai invázió megindítása után röviddel a főügyész az ukrán kormány kérésére egy *proprio motu* eljárás indítására kért felhatalmazást az illetékes tárgyalás-előkészítő kamarától: igaz, részes állam vonatkozásában a *proprio motu* eljárás eleve a főügyészi jogosítványok közé tartozik, de a főügyész arra kért megerősítést, hogy ez *mutatis mutandis* alkalmazható-e egy nem részes, de az ICC joghatóságát elismerő állam tekintetében is.

Röviddel később azonban harminckilenc részes állam közös beadványban indítványozta a főügyészi eljárást⁷⁹, akikhez később még több másik állam is csatlakozott, így a *proprio motu* eljárás lehetőségének kérdése jelentőségét veszítette és Karim Khan főügyész bejelentette a nyomozás megindítását⁸⁰.

Az ICC joghatósága itt elsődlegesen a *ratione loci* elven alapul, egyaránt célozva a két érintett nem részes államhoz, azaz Ukrajnához és Oroszországhoz tartozó személyeket. Ugyanakkor *ratione personae* alapon is fennállhat azok vonatkozásában, akik Ukrajna vagy pedig valamely részes állam állampolgáraként vesznek részt a hadműveletekben, és követnek el háborús bűncselekményt.

Stature; and / Finds, by majority, Judge Kovács dissenting, that the Court's territorial jurisdiction in the Situation in Palestine extends to the territories occupied by Israel since 1967, namely Gaza and the West Bank, including East Jerusalem." – ICC, Palesztina határozat (71. lj.) 60. § 29., 130–131. § 58–60.

⁷⁵ Lásd: www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-fatou-bensouda-respecting-investigative-situation-palestine.

⁷⁶ Lásd: www.icc-cpi.int/ukraine.

⁷⁷ Lásd: www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf.

⁷⁸ Lásd: www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Ukraine_Art_123_declaration_08092015.pdf#search=ukraine.

⁷⁹ Lásd: www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-04/Article-14-letter.pdf.

⁸⁰ Lásd: www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qa-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states.

7. A LEHETŐSÉG, HOGY BÁR AZ ADOTT ÁLLAM TEKINTETÉBEN NINCS JOGHATÓSÁGA SEM *RATIONE LOCI*, SEM *RATIONE PERSONAE* AZ ICC-NEK, DE EGY HELYZET VAGY EGY ÜGY ALAPVETŐ ELEMEINEK FELTÁRÁSA – BIZONYOS RÉSZBEN – INVOLVÁLJA NEM RÉSZES ÁLLAMBAN TÖRTÉNEK BEMUTATÁSÁT

Erre a Nemzetközi Büntetőbíróság joggyakorlatában Bosco Ntaganda ügye a példa: az eredetileg Ruandában született, és a hutuk által a tuszik ellen elkövetett népirtást még fiatalon túlélte Ntaganda a Kongói Demokratikus Köztársaság Ituri nevű tartományában folyó polgárháborúban lett utóbb az egyik milícia egyik alvezére, Thomas Lubanga Dyilo egyik helyettese, tkp. vezérkari főnöke. (Az adott formáció⁸¹ a hema közösséghez tartozott, ám a kongói hemák és a ruandai tuszik tulajdonképpen azonos etnikai és nyelvi csoportot képeznek hasonlóan ahhoz, amilyen kapcsolatban a kongói lenduk és a ruandai hutuk állnak.) Hallatlanul leegyszerűsítve az etnikumközi ellentétekből kirobbant véres polgárháború történetét azt lehet tehát mondani, hogy az ituri események a ruandai népirtáshoz nagyon szorosan kötődve, annak mintegy utóhangját jelentették.

Ezekben az összefüggésekben kell tehát nézni a Bosco Ntaganda ügyében született első és másodfokú ítéleteket, amelyek szövegében Ruanda – a Római Statútumban nem részes állam – gyakran felbukkan, hol abban az összefüggésben, hogy bizonyos szerepet valóban játszott az ituri milíciák felfegyverzésében, hol pedig abban, hogy az egykori ruandai népirtás személyes emlékei figyelembe vehető enyhítő körülményeket jelenthetnek-e Bosco Ntaganda esetében.⁸²

8. NEM RÉSZES ÁLLAMOK EGYÜTTMŰKÖDÉSE AZ ICC-VEL

Érdeemes még röviden áttekinteni azokat a jogi variánsokat, amelyek a nem részes államok és a Nemzetközi Büntetőbíróság közötti kapcsolatokban érvényesülhetnek.

Ha a Biztonsági Tanács által az ICC elé beterjesztett helyzetből kiemelt ügyről van szó, akkor elméletileg fennáll az együttműködési kötelezettség nem részes állam esetében is, és ennek alapja az érintett állam ENSZ-tagsága és a Biztonsági Tanácsnak az Alapokmány VII. fejezete alapján meghozott határozatának *erga omnes* köte-

⁸¹ UPC: Union des Patriotes Congolais.

⁸² The Prosecutor v. Ntaganda, Judgment, ICC-01/04-02/06-2359, 08-07-2019. július 8., lásd: §§ 1. § 10., 5–14. § 11–14., 16. § 14., 259. § 113., 340. § 150–151., 358. § 158., 728–730. § 349–351., 10–11., 14., 113., 151., 158., 349–351, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_03568.PDF; Sentencing judgment, ICC-01/04-02/06-2442 07-11-2019. november 7., lásd: §§ 200. § 90., 209–210. §, 90, 94–95, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_06674.PDF; Judgment on the appeals of Mr Bosco Ntaganda and the Prosecutor against the decision of Trial Chamber VI of 8 July 2019 entitled 'Judgment', ICC-01/04-02/06-2666-Red, 2021. március 30., lásd: §§ 606. § 213., 660. §, 213., 233., https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2021_03027.PDF.

lező jellege. A kérdések kérdése persze az, hogy a Biztonsági Tanács mind az öt állandó tagja kívánja-e *in concreto* szankcionálni az esetleg mulasztó tagállamot...

Emellett pedig mód van arra, hogy részes állammá válás nélkül is együttműködést vállaljon az adott országgal.⁸³

Egy lehetséges jogi alap továbbá az Európai Uniónak az ún. afrikai, karibi és csendes-óceáni államokkal kötött megállapodásaiban foglalt ICC klauzula léte, ti. az ún. cotonoui megállapodások olyan államokat is kötnek, mint például Indonézia, amelyek a Római Statútumban nem részes államok.⁸⁴

Értelemszerűen arra is van nemcsak lehetőség, hanem tényleges példa, hogy egy nem részes állam tényleges együttműködésbe kezdjen, mivel úgy ítéli meg, hogy ez áll érdekében.

Így a grúziai helyzet vizsgálatának első szakaszában a főügyésznek a tárgyalás-előkészítő kamarához benyújtott, nyomozás engedélyezésére irányuló kérelméből egyértelműen kiderül, hogy Oroszország jelentős mennyiségű dokumentumot adott át.⁸⁵ Más kérdés, hogy ezek azokra az esetleges háborús bűncselekményként vizsgálható cselekményekre korlátozódtak, ahol az elkövetők Grúzia (Georgia) haderejéhez tartoztak, míg az áldozatok az ún. minszki megállapodás értelmében telepített békefenntartó egységek orosz alakulatai soraiban voltak kereshetők. (*Nota bene*: a grúziai konfliktusban az orosz haderő bizonyos egységei *de jure* egy nemzetközi békefenntartó erő alakulataiként vettek részt, míg többségüket ettől függetlenül, csak az orosz védelmi minisztérium parancsnoklása alatt vetették be.)

Vélhetően nem függetlenül attól, hogy a főügyész nemcsak az orosz alakulatok ellen, hanem az általuk elkövetett háborús bűncselekmények tekintetében is kérelmezte a nyomozás engedélyezését, aminek a tárgyalás-előkészítő kamara helyt adott,⁸⁶ Oroszország megszakította az együttműködést, és bejelentette, hogy

⁸³ Római Statútum (2. lj.) 165.

„87. cikk: „Együttműködési megkeresés: általános rendelkezések [...]”

(5) (a) A Bíróság felkérhet olyan Államot is, amely a jelen Statútumnak nem részese, hogy a jelen Fejezetnek megfelelően eseti megállapodás vagy az ilyen Állammal kötött nemzetközi szerződés alapján, illetve bármely más megfelelő alapon segítséget nyújtson.

(b) Amennyiben a Statútumban nem részes Állam, amely eseti megállapodást vagy nemzetközi szerződést kötött a Bírósággal, nem teljesíti az ilyen megállapodás vagy a nemzetközi szerződés szerint benyújtott kérelmeket, a Bíróság értesítheti erről a részes államok Közgyűlését vagy, ha a Biztonsági Tanács utalta a Bíróság elé az ügyet, a Biztonsági Tanácsot.”

⁸⁴ Kovács Péter: „A Nemzetközi Büntetőbíróság és az Európai Unió” in KRUZSLIC Péter – SÜLYOK Márton – SZALAI Anikó (szerk.): *Liber Amicorum László Trócsányi – Tanulmánykötet Trócsányi László 65. születésnapja alkalmából – Studies commemorating the 65th birthday of László Trócsányi Mélanges offerts à László Trócsányi pour ses 65 ans* (Szeged: SZTE ÁJK NRTI 2021) 557–574., különösen 564–565.

⁸⁵ Public Document with Confidential, EX PARTE, Annexes A, B, C, D, 2, E.3, E.7, E.9, F H and Public Annexes 1, D.1, E.1, E.2, E.4, E.5, E.6, E.8, G, I, J, Request for authorisation of an investigation pursuant to article 1, ICC-01/15-4, 2015. október 13., 6. § 6–7., 8. § 7–8., 46. § 29., www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2015_19375.PDF.

⁸⁶ Decision on the Prosecutor’s request for authorization of an investigation, ICC-01/15-12, 2016. január 27., https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2016_00608.PDF.

bár aláírta a Római Statútumot, azt ratifikálni nem fogja, és aláírását is visszavonja.⁸⁷

Az ICC és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolata enyhén szólva is hullámzó⁸⁸: voltak benne olyan korszakok, amelyben az USA – republikánus elnök alatt – ellenségesen nézett az ICC-re, akadályozni próbálta más államok együttműködését az ICC-vel, sőt Fatou Bensouda főügyésszel és annak egyik közvetlen munkatársával szemben személyes szankciókat rendelt el, ugyanakkor – demokrata elnök alatt – történt meg a Római Statútum aláírása, és egyes személyek (Dominic Ongwen⁸⁹ és Bosco Ntaganda⁹⁰) az amerikai diplomáciai és kapcsolódó szakszolgálatok segítségével kerültek Hágába, illetve szintén demokrata elnök idején vonták vissza az említett Trump-szankciókat, hangzottak el egyértelmű üzenetek az együttműködésről,⁹¹ és került sor egy látogatásra az ICC-nél.⁹²

⁸⁷ Lásd: publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201611160018; www.bbc.com/news/world-europe-38005282; www.ejltalk.org/russias-withdrawal-of-signature-from-the-rome-statute-would-not-shield-its-nationals-from-potential-prosecution-at-the-icc/.

⁸⁸ Kovács Péter: „A Nemzetközi Büntetőbíróóság hajója a világpolitika viharos tengerének hullámerésében” in KAJTÁR Gábor – SONNEVEND Pál (szerk.): *A nemzetközi jog, az uniós jog és a nemzetközi kapcsolatok szerepe a 21. században: tanulmányok Valki László tiszteletére* (Budapest: ELTE Eötvös Kiadó 2021) 311–324.; lásd még: www.aba-icc.org/about-the-icc/the-us-icc-relationship/; www.pgaction.org/ilhr/rome-statute/united-states-and-international-criminal-justice.html.

⁸⁹ Lásd: www.justiceinitiative.org/publications/the-trial-of-dominic-ongwen-at-the-icc-the-judgment; www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2015_01648.PDF.

⁹⁰ Lásd: „U.S. confirms Bosco Ntaganda turned himself in at U.S. Embassy in Kigali” *Reuters.com*, 2013. március 18., www.reuters.com/article/us-rwanda-warcrimes-usa-confirmation-idUSBRE92HOT620130318.

⁹¹ Lásd: <https://il.usembassy.gov/the-united-states-opposes-the-icc-investigation-into-the-palestinian-situation/>; Remarks at the UN General Assembly Annual Debate on the International Criminal Court, Ambassador Richard Mills Deputy U.S. Representative to the United Nations, 2021. november 10.: „[...] As noted in the Court’s report on developments between August 2020 and August 2021, this has been a year of significant change and activity at the Court. The United States would like to commend the ICC for a number of achievements in some of the longest-running situations before the Court – situations involving national governments that invited the ICC to act because they were unable to do so. [...] We are pleased to have assisted in facilitating the voluntary surrender of Ongwen and the transfer of Ntaganda to the ICC. [...] Turning back to the ICC, we would also like to take note of the important effort underway relating to reform as the Court approaches its twentieth birthday. All organs of the Court and States Parties, working with other states, civil society, and victims, have engaged over the past year in consideration of a broad range of reforms, including those identified in the Independent Expert Review of the ICC. Although, as this Assembly knows, the United States is not a State Party, we welcome these ongoing efforts to identify and implement reforms that will help the Court better achieve its core mission of serving as a court of last resort in punishing and deterring atrocity crimes. While we maintain our longstanding objection to the Court’s efforts to assert jurisdiction over personnel of non-States Parties absent a Security Council referral or the consent of the state, we believe that our concerns are best addressed through engagement with all stakeholders. Where domestic systems are unable or unwilling to genuinely pursue the justice that victims deserve, and that societies require to sustain peace, international courts such as the ICC can have a meaningful role.” usun.usmission.gov/remarks-at-the-un-general-assembly-annual-debate-on-the-international-criminal-court/; Secretary Antony J. Blinken on the Genocide and Crimes Against Humanity in Burma 2022. március 21.: „Efforts are moving forward, not only at the International Court of Justice, but also through the International Criminal Court and through the domestic courts of Argentina, in a case brought under universal jurisdiction. The day will come when those responsible for these appalling acts will have to answer for them.”

Az izraeli politikai sajtóban és egyes tudományos elemzésekben szintén jelentek meg arra vonatkozó utalások, hogy bizonyos információk kapcsolatok működnek az ICC-vel.⁹³

www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-at-the-united-states-holocaust-memorial-museum/; S.RES. 531 „[...] the Senate (1) strongly condemns the ongoing violence, war crimes, crimes against humanity, and systematic human rights abuses continually being carried out by the Russian Armed Forces and their proxies and President Putin’s military commanders, at the direction of President Vladimir Putin; (2) encourages member states to petition the ICC and the ICJ to authorize any and all pending investigations into war crimes and crimes against humanity committed by the Russian Armed Forces and their proxies and President Putin’s military commanders, at the direction of President Vladimir Putin; (3) supports any investigation into war crimes, crimes against humanity, and systematic human rights abuses levied by President Vladimir Putin, the Russian Security Council, the Russian Armed Forces and their proxies, and President Putin’s military commanders [...]”, *www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-resolution/531*; 8948th meeting, SC/14766, Briefing Security Council on Darfur, Prosecutor Urges Sudan Government Provide International Criminal Court Safe Access to Crime Scenes, Witnesses, 2022. január 17.: „Richard M. Mills, JR., (United States) said his country has participated in assemblies of State Parties to the Rome Statute as an observer and stands ready to engage with the Court to bring accountability to the most serious crimes. His delegation welcomes the strengthening of the Office of Prosecutor and the Court and the Prosecutor’s position on prioritizing the Council’s referral of Sudan to the Court. He also welcomed the Prosecutor’s visit to Darfur in August and the appointment of a Special Adviser.” *press.un.org/en/2022/sc14766.doc.htm*; Remarks at a UN Security Council Arria-Formula Meeting on Ensuring Accountability for Atrocities Committed by Russia in Ukraine. Ambassador Beth Van Schaack, Ambassador-at-Large for Global Criminal Justice „The United States is supporting a range of international investigations into atrocities in Ukraine. This includes those conducted by the International Criminal Court, the United Nations, and the Organization for Security and Cooperation in Europe. The United States welcomes the opening of the investigation by the ICC into atrocity crimes committed in Ukraine, and we intend to engage with all stakeholders to achieve our common objectives in ensuring justice.” *usun.usmission.gov/remarks-at-a-un-security-council-arria-formula-meeting-on-ensuring-accountability-for-atrocities-committed-by-russia-in-ukraine/*.

⁹² Beth Van Schaack (Ambassador-at-Large for Global Criminal Justice) látogatása, 2022. május 25.

⁹³ Yonah Jeremy BOB: „Israel knows how to talk to ICC without legitimizing it – ex-IDF lawyer” *Jerusalem Post* 2021. április 8., *www.jpost.com/israel-news/israel-knows-how-to-talk-to-icc-without-legitimizing-it-ex-idf-lawyer-664609*; „Roy Schondorf’s final message praised the units under his authority for having succeeded in fending off “cynical” uses of international law against Israel. [...] Schondorf has been replaced by Dr. Gilad Noam, who has worked closely under him since 2012 and was one of the lead coordinators with the ICC for the unit.” – Yonah Jeremy BOB: „Israel’s outgoing int’l law chief: We repelled ‘cynical use’ of int’l law” *Jerusalem Post* 2022. július 3., *https://www.jpost.com/israel-news/article-711120*; „What can Israel do today, ahead of a possible ICC decision to investigate? First, try to shape – or participate in shaping – the priorities of the ICC in the coming five to ten years. I’m not sure what channels of communication exist between states – especially non-party states like Israel – and a prosecutor regarding the scope of an investigation, but I see an added value in maintaining dialogue.”; „As a general rule, I am in favor of multilateral engagement. I know decision-makers in Israel don’t necessarily share this view, for reasons that range from sheer fatalism – ‘it won’t have any impact anyway’ – to the fear of conferring too much legitimacy to highly politicized international institutions. In the past, Israel declined to cooperate with commissions of inquiry established by the UN Human Rights Council or with the International Court of Justice when it examined the legality of the security fence. I, however, prefer when Israel lays down its narrative and arguments, directly or indirectly, and makes its case.” – Daphné RICHEMOND BARAK – Oded RANAAN: „The ICC’s decision has made clear: Israel needs a robust legal strategy” *Myriam’s Commentary* 2021. február 27., *www.miryaminstitute.org/commentary-blog/the-iccs-decision-has-made-clear-israel-needs-a-robust-legal-strategy*; Daphné RICHEMOND BARAK: „ICC decision clarifies: Israel needs a robust legal strategy” *Jerusalem Post* 2021.

9. KONKLÚZIÓK

Nem könnyű érdemi összegzést írni e hallatlanul bonyolult és sok dimenziós témában, ráadásul akkor, amikor látható, hogy a nem vitatott cél, azaz, hogy a *'büntethetlenség kultúrájának meg kell szűnnie'*, a jogi koordináták megléte ellenére esetenként csak a nagypolitikai hullámverések függvényében tud érvényesülni.

Ez természetesen nem könnyen egyeztethető össze a háborús és emberiség elleni (emberiség elleni) bűncselekmények üldözendőségének szinte kanti kategorikus imperatívuszával, de tény, hogy sok nemzetközi jogi alapelvet és nemzetközi jogi szempontot kell figyelembe vennünk.

Ezek megítélésem szerint a következők: (1) a *pacta sunt servanda* a Római Statútumra vetítve; (2) a *pacta sunt servanda* a Római Statútumra tekintettel kötött és annak érvényesülését szolgáló, részben kollaterális megállapodásokra vetítve; (3) a *pacta tertiis nec nocent, nec prosunt* elv a Római Statútumra vetítve; (4) a Nemzetközi Büntetőbíróság objektív jogalanyisága, ahogyan azt az ICC egyik döntése, a Bernadotte ügyben a Nemzetközi Bíróság által kimondott híres tézisre emlékeztetően megállapította⁹⁴; (5) az egyoldalú akaratnyilatkozatok nemzetközi jogforrasi természete; (6) a Biztonsági Tanácsnak az ENSZ Alapokmány VII. fejezete értelmében hozott határozatainak a tagállamokra nézve (sőt a nem tagállamokra nézve is) kötelező ereje; (7) a tény, hogy nyilvánvaló egyes szokásjogi szabályok és számos egyetemesen elfogadott egyezmény szabályainak a pusztá ismétlése a Római Statútum bizonyos pontjaiban; (8) az államok együttműködésének elve, (9) az adott állam és a Nemzetközi Büntetőbíróság kapcsolatai és (10) a szuverén államok akarata és legsajátabb érdekei.

Ezeket nem könnyű, ám igenis lehetséges összehangolni...

Az igazi kérdés ugyanis nem a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságára irányul nem részes államok polgárai által részes államok területén elkövetett cselekmények felett, hanem arra, hogy az ICC valamely döntése, határozata, letartóztatási parancsa, ítélete nem részes államokra gyakorolhat-e joghatást, és ha igen, úgy milyen módon és milyen jogi alapokon.

február 14., <https://www.jpost.com/opinion/icc-decision-clarifies-israel-needs-a-robust-legal-strategy-658963>; Yonah Jeremy Bob: „Israel’s defender against the ICC speaks out after retirement – exclusive” *Jerusalem Post* 2022. szeptember 3., www.jpost.com/israel-news/article-716090.

⁹⁴ „48. In the light of the foregoing, it is the view of the Chamber that more than 120 States, representing the vast majority of the members of the international community, had the power, in conformity with international law, to bring into being an entity called the „International Criminal Court”, possessing objective international personality, and not merely personality recognized by them alone, together with the capacity to act against impunity for the most serious crimes of concern to the international community as a whole and which is complementary to national criminal jurisdictions. Thus, the existence of the ICC is an objective fact. In other words, it is a legal-judicial-institutional entity which has engaged and cooperated not only with States Parties, but with a large number of States not Party to the Statute as well, whether signatories or not. 49. Having said that, the objective legal personality of the Court does not imply either automatic or unconditional *erga omnes* jurisdiction. The conditions for the exercise of the Court’s jurisdiction are set out, first and foremost, in articles 11, 12, 13, 14 and 15 of the Statute” – Decision on the „Prosecution’s Request for a Ruling on Jurisdiction under Article 19(3) of the Statute”, ICC-RoC46(3)-01/18-37, 2018. szeptember 6., 48–49. § 29, www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2018_04203.PDF.